

Socio logist

дослідницьке
бюро

«Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»

Звіт за результатами соціологічного дослідження

методом фокусованих групових та індивідуальних інтерв'ю (скорочено)

scing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco
dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur quibearum serum ipsumqui blaborpos dolori
Natqui incitat aut is aditior adis poritium reperrunti sus adit vendipicte nonsequid ut quodignati ab in pro tore landa con conecate discipsan
o etur apic tem es acepror emporehenda et del [Харків, Україна](#) incimax imillac iiscidu ciaturest, aspedit, sit persperunt ant, untis essuntio. U
ientem dolorerit ressit accus. At id qui is [2020](#) expliti omnisquam etur, as eturiti ut pos atisitae eium faceatur magnam aut inum, solo quidu
ni, vendus molut el modigenient volor saperferum facepudam fugit fugia verit ventis expedit od magnis dem faceatus doluptur, sumquae ra
e im ea volenia sam il inus nonsequiae vent facea qui deribus dolorit et as cus aut fugiae. Nequatiae estiamet opti qui aliquiae pelles nobist
m dolupta temporu ptature vendunt que simini commihitis dolorro inctas dem consequam restio quis ducipsae molor re dellatio qui audam r
ullo dolor aciis reiumquis eribuscidia exerspellant aut as idem re, consequamus entibere pa que coi conecera nobis sequas min namus exce

ЗМІСТ

1

ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ	3
Географія дослідження	4
Технічна інформація про Звіт	5

2

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	8
Висновки	9
Рекомендації	22

3

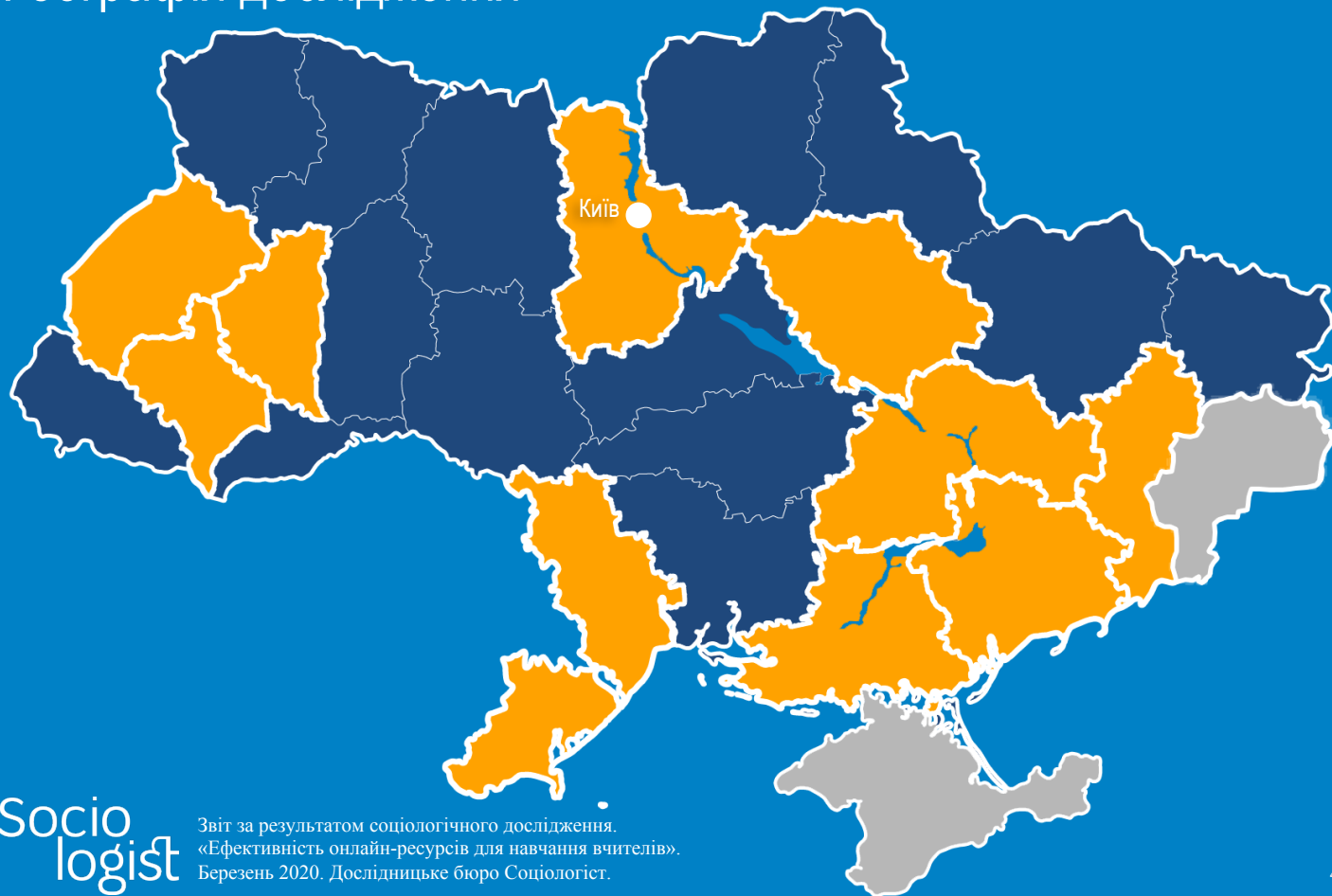
РОЗГОРНУТИЙ ЗВІТ	24
<i>Матеріали фокус-групових досліджень</i>	25
Досвід навчання та підвищення кваліфікації	26
Мотивація до навчання та рівень зацікавленості	41
Дистанційна освіта	51
<i>Матеріали індивідуальних інтерв'ю</i>	79

Дата затвердження матеріалів: 31.03.2020

Дизайн дослідження

Метод збору даних:	Фокус-групові інтерв'ю (загалом 6 груп) Індивідуальні експертні інтерв'ю (загалом 10 інтерв'ю)		
Об'єкт дослідження:	Вчителі середніх навчальних закладів та працівники шкільних адміністрацій		
Географія:	Географія індивідуальних інтерв'ю: Запорізька, Київська, Дніпропетровська, Тернопільська, Івано-Франківська, Львівська, Полтавська, Херсонська області (міста та села), м. Київ Географія фокусованих групових інтерв'ю: Одеська, Полтавська, Київська, Донецька область, Івано-Франківська області, м. Київ		
Розміри фокус-груп:	7-9 інформантів на кожній з фокус-груп		
Період проведення польових робіт:	Фокус-групи проводилися: 11.03.2020-13.03.2020 Індивідуальні інтерв'ю проводилися: 05.03.2020-13.03.2020		

Географія дослідження

Інформація про Звіт

Мета дослідження: оцінити потенціал онлайн-навчання в освітньому середовищі

Основні завдання дослідження: дослідити мотивацію вчителів та адміністраторів шкіл до навчання онлайн, виявити зручні канали доступу і окреслити привабливий формат проходження онлайн курсів.

Тематичні блоки, з яких складався **гайд фокус-групового інтерв'ю:**

- Досвід навчання та підвищення кваліфікації
- Мотивація до навчання та рівень зацікавленості
- Дистанційна освіта

Тематичні блоки, з яких складався **гайд індивідуального інтерв'ю:**

- Навчання та підвищення кваліфікації: розповсюджені практики та нові тренди
- Взаємодія з різними суб'єктами прийняття рішень
- Дистанційна освіта

Звіт наслідуює логіку гайдів.

Інформація про Звіт

Для зручності ознайомлення та аналітичного використання звіт дворівневий.

У першій частині звіту представлено **головні висновки та рекомендації** дослідницького проекту. Висновки розроблені на основі двох якісних частин дослідження: фокус-групових інтерв'ю та індивідуальних експертних інтерв'ю.

У другій («розгорнутій») частині звіту викладено матеріали дослідження з прямими, нецензурованими цитатами учасників, що ілюструють їхню логіку та позицію щодо обговорюваних проблем. Ця частина звіту потрібна дослідникам, експертам та бенефіціарам проекту для заглиблення у деталі дослідження.

У цій частині звіту окремо подаються матеріали фокус-групових інтерв'ю з вчителями і завучами та індивідуальних експертних інтерв'ю з директорами шкіл.

Інформація про Звіт

При аналізі даних, отриманих на фокус-групах, **міркування вчителів зіставлялися з думками директорів** щодо тих питань, які були спільними в обох гайдах.

Підписи до цитат учасників фокус-груп містять інформацію про посаду, стаж, регіон, тип школи, а також чи є школа учасником програми «Демократична школа». У разі цитування індивідуальних інтерв'ю вказується, чи була школа, директором якої є інформант, учасником програми «Демократична школа», чи не була.

Потім окремим аналітичним блоком подаються **топ-лайнні індивідуальних експертних інтерв'ю**, для кожного з яких зроблено окрему деталізацію.

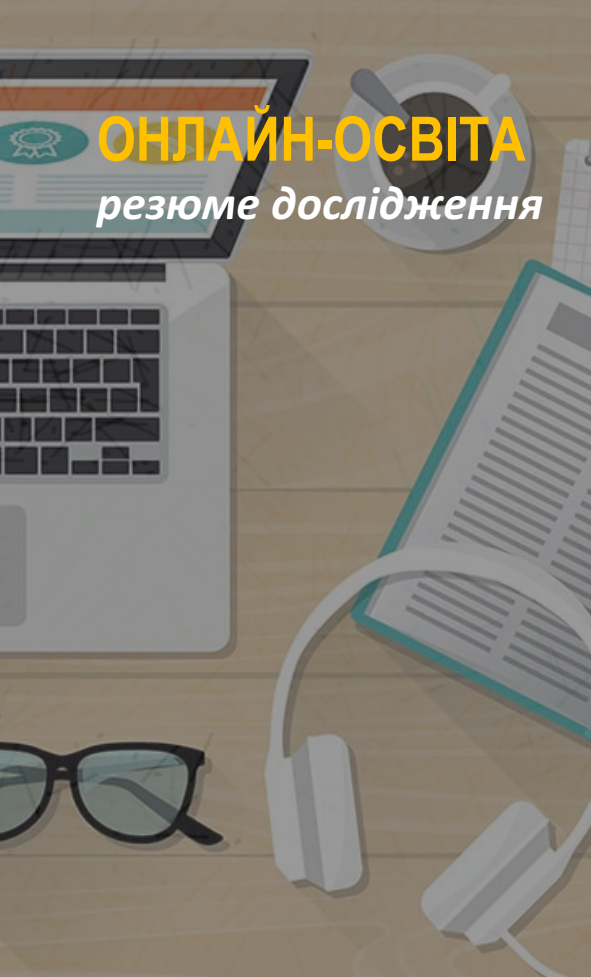
Інтерв'ю анонімізовані. Кодування «У» означає, що це інтерв'ю з директором школи, яка брала участь у програмі «Демократична школа». Кодування «Н» – школа, представником якої є інформант, не брала участь у програмі «Демократична школа». Інших деталізацій в цитатах немає для збереження анонімності.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

ОНЛАЙН-ОСВІТА

резюме дослідження

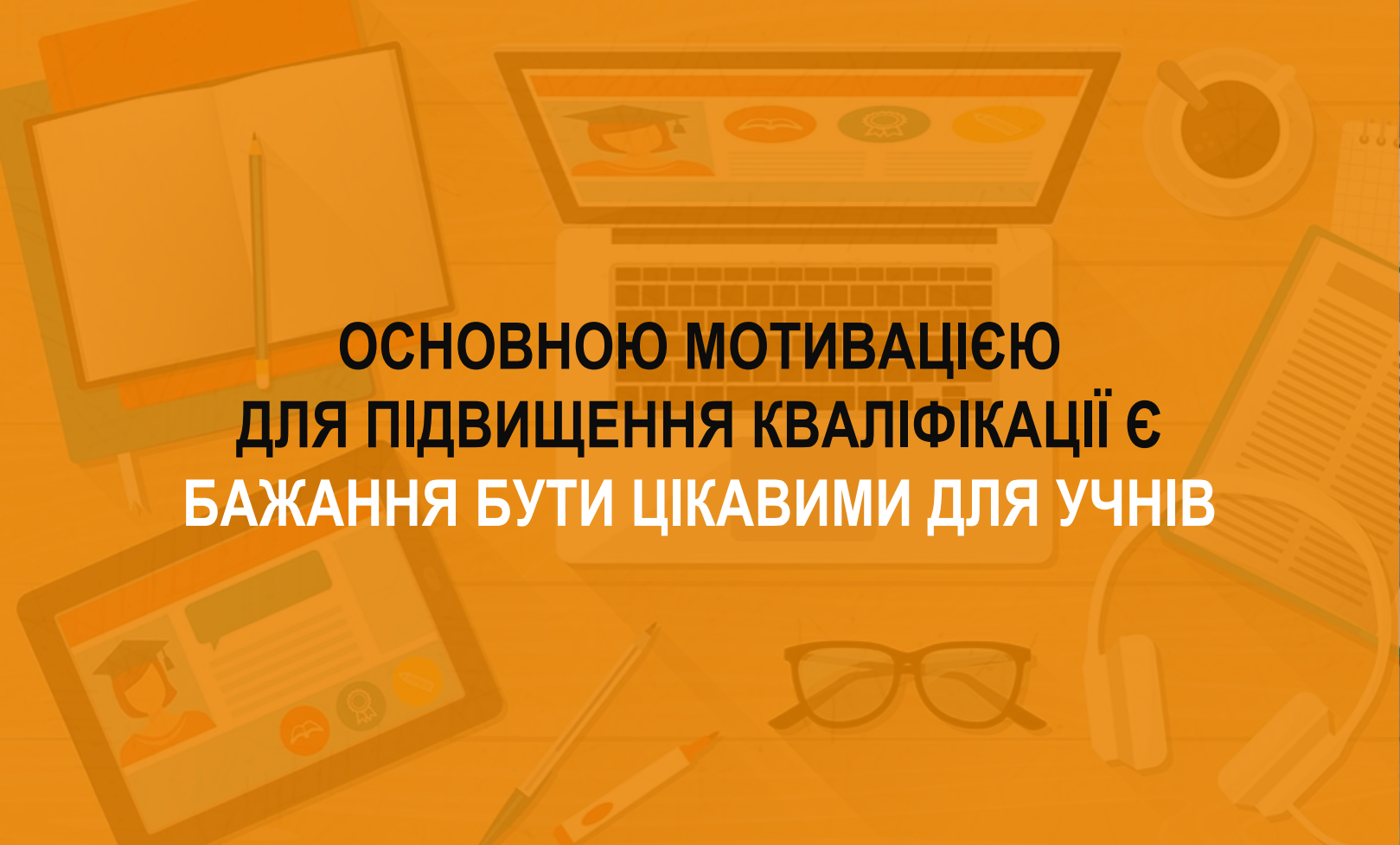
- Немає значної різниці у ставленні до процесів, що відбуваються у сучасній сфері освіти, між вчителями та представниками шкільних адміністрацій. І ті, й інші схвалюють зміни: відкритість, інтерактивність, практичність, всеосяжність навчального процесу. Проте майже всі кажуть, що у школах залишається велика кількість інертних, неактивних вчителів, яким важко сприймати нововведення, сюди додається значний відсоток педагогів, що переживають емоційне вигорання.
- Як вчителі, так і директори зазначають, що безпосереднього та прямого впливу на вибір тематики чи частоти проходження курсів немає. Проте обговорювалася практика рекомендацій з боку відділів/департаментів освіти різного рівня та адміністрації навчальних закладів, яка не викликає негативної реакції вчителів.
- До того ж вчителі-учасники дослідження вважають, що провайдери навчання мають активно працювати з адміністрацією шкіл, інформувати, пропонувати нові курси. За такої умови бажано, щоб це відбувалось саме очно, аби директори/завучі «заряджались» ентузіазмом і активно мотивували вчителів, а потім допомагали їм у засвоєнні нового матеріалу.

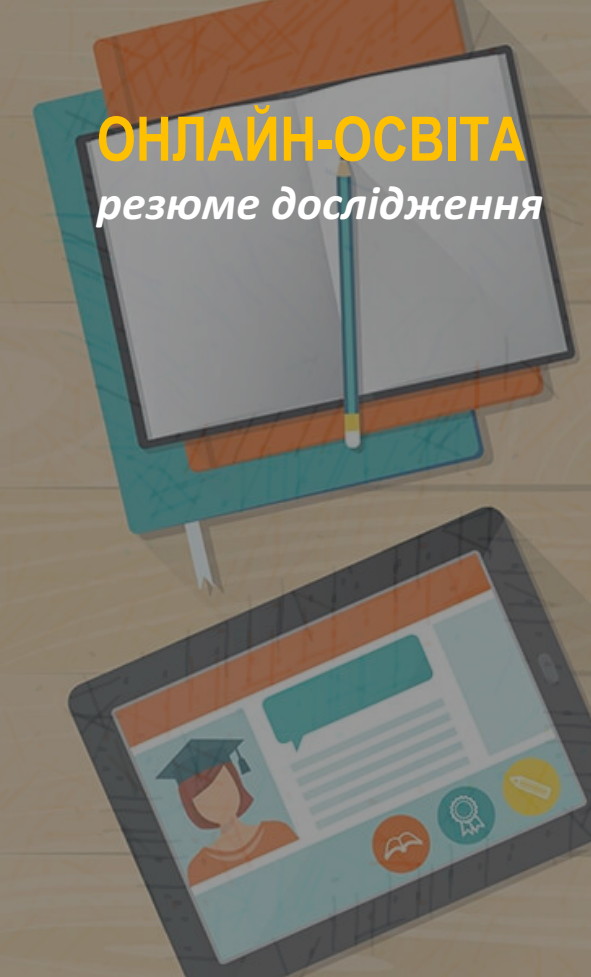
ОНЛАЙН-ОСВІТА

резюме дослідження

- Школи з регіонів часто більш активні та залучені до нових процесів в освіті, аніж школи з обласних центрів.
- Переважна більшість учасників ФГД надають перевагу проходженню курсів підвищення кваліфікації з методики викладання або за темою громадянської освіти, а поглиблення профільних знань вважають доцільним та необхідним в форматі самоосвіти.
- Для присутніх, які мають більший професійний досвід, актуальнішими є теми з громадянської освіти, а не з методики викладання, а серед учасників програми «Демократична школа» запит на подібні заходи вищий ніж у тих, хто не має подібного досвіду.
- Частота та об'єм підвищення кваліфікації, які передбачені новим законом, на думку учасників, є цілком прийнятними.
- За словами багатьох педагогів, робоче навантаження на вчителів є досить великим, після роботи займатися власною освітою важко. Це визнають і вчителі, і шкільні директори. Їм би хотілося, щоб школа або МОН виділяли якийсь конкретний оплачуваний час задля освіти вчителів. Вартість курсів та тренінгів з підвищення кваліфікації, на думку учасників дискусії, має велике значення. Переважна більшість воліє проходити безкоштовне навчання, або за мінімальну оплату.
- Учителі часто говорять про те, що ентузіазм представників адміністрації дуже часто стає імпульсом для проходження того чи іншого курсу.

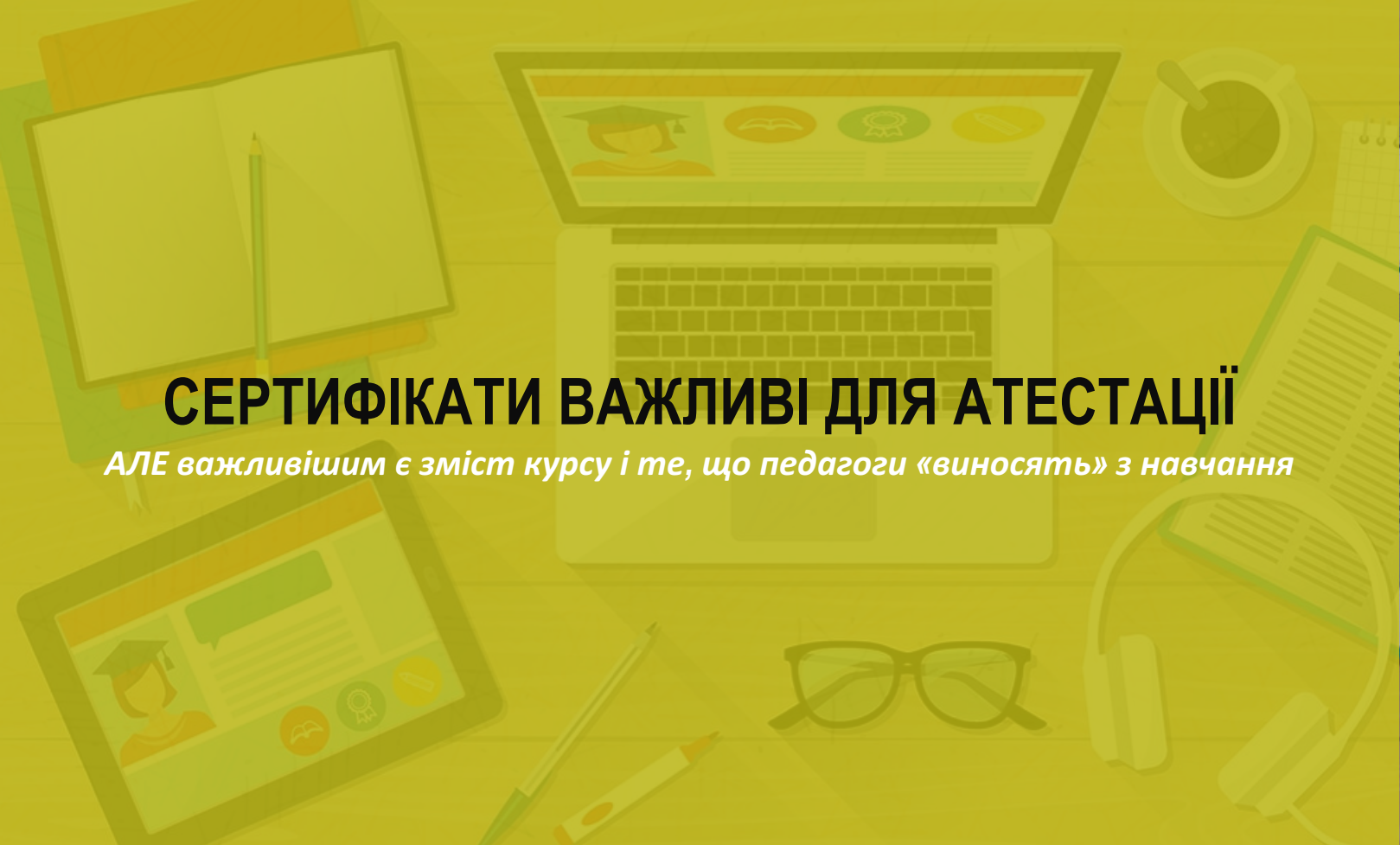
ОСНОВНОЮ МОТИВАЦІЄЮ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ Є БАЖАННЯ БУТИ ЦІКАВИМИ ДЛЯ УЧНІВ

ОНЛАЙН-ОСВІТА

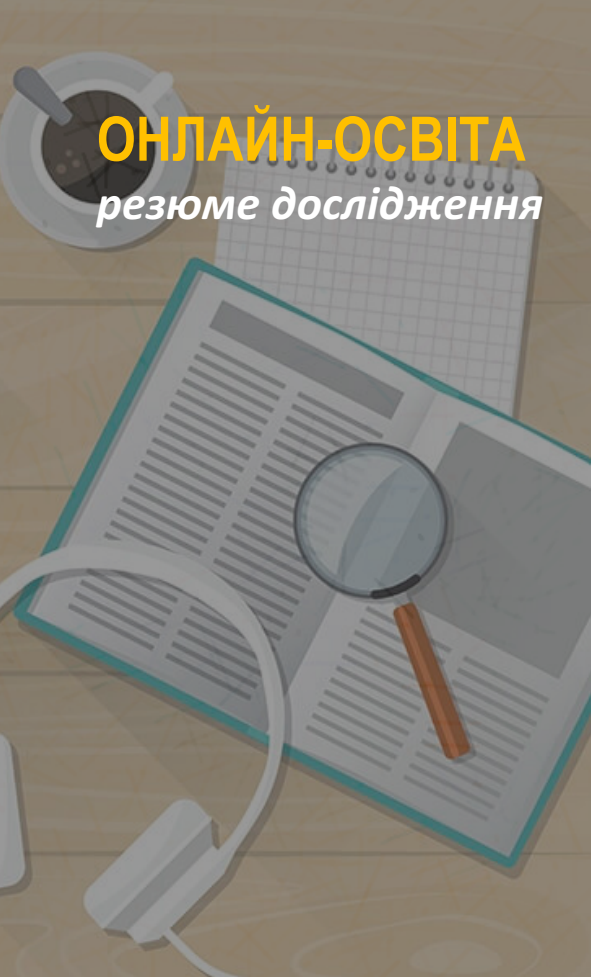
резюме дослідження

- І вчителі, і директори чекають на момент, коли буде налагоджено систему фінансування навчання для шкільних працівників.
- Затребуваною для обласних шкіл є практика запрошення тренерів, які проводять цікаві заходи на базі конкретного навчального закладу. Ця стратегія суттєво зменшує фінансове навантаження на вчителів та є гарною альтернативою відвідуванню курсів підвищення кваліфікації в інших містах.
- Навчання, що його надають громадські або міжнародні організації, є, на думку учасників дослідження, які брали участь у таких програмах, дуже змістовним, зокрема з точки зору отримання практичних напрацювань. Ці курси/тренінги, за словами інформантів, відрізняє новизна тем, відповідність сучасним реаліям, актуальність. Тому такі проекти мають великий потенціал. Проте, часто учителі не ідентифікують, що провайдером освітніх послуг є громадська організація. Також побутує упередження щодо компетентності та якості подібних програм чи курсів, на відміну від того, що пропонують державні структури.
- Зрештою провайдер курсів не має принципового значення, на думку учителів, якщо він надає якісну та цікаву інформацію, отримання якої підтверджується сертифікатом, що визнається під час атестації.

СЕРТИФІКАТИ ВАЖЛИВІ ДЛЯ АТЕСТАЦІЇ

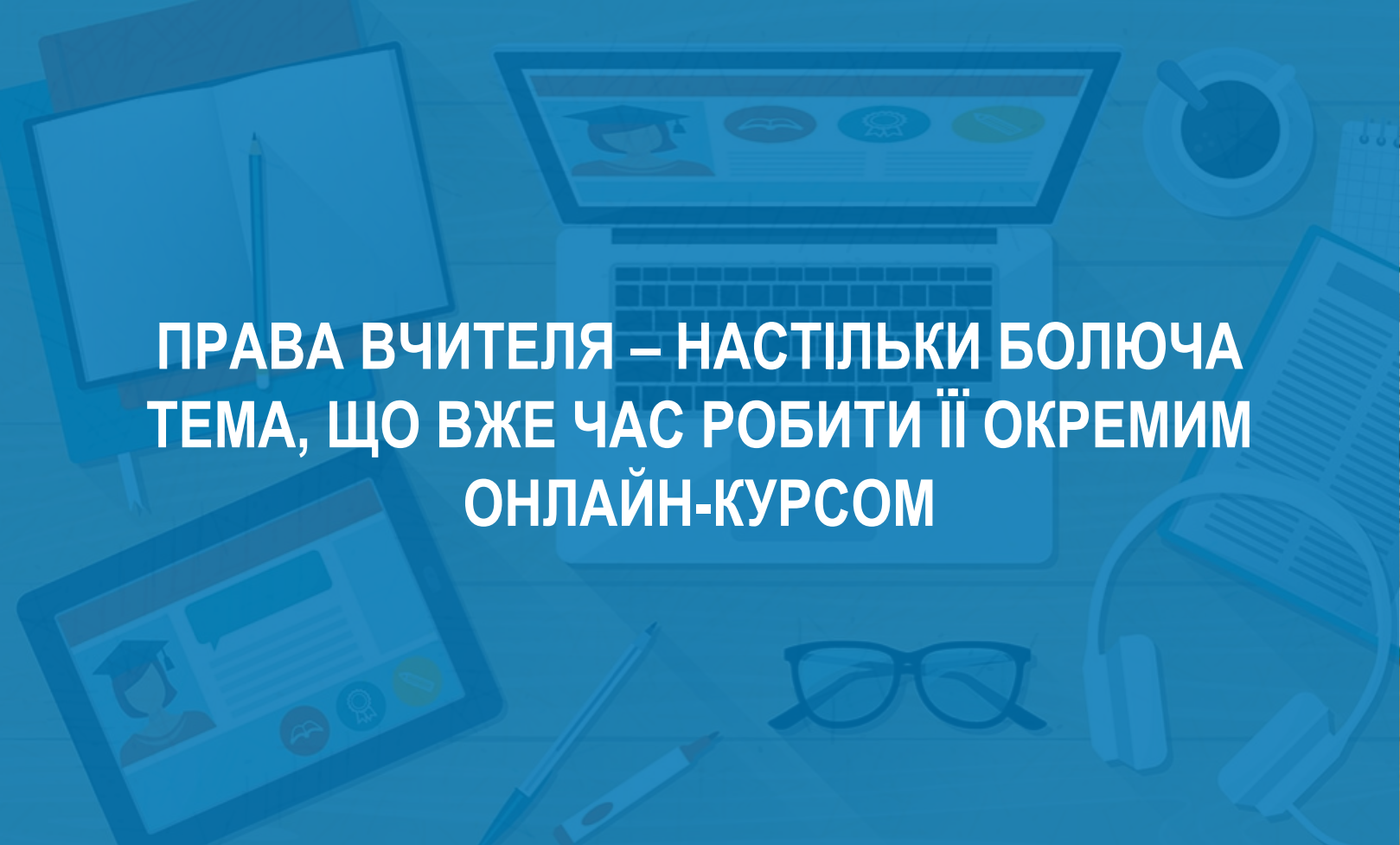
АЛЕ важливішим є зміст курсу і те, що педагоги «виносять» з навчання

ОНЛАЙН-ОСВІТА

резюме дослідження

- Щодо сертифікатів і вчителів, і директори майже одноставно сходяться на тому, що вони важливі для атестації, але насправді, за їх словами, важливішим є зміст курсу і те, що педагоги «виносять» з навчання.
- Основними критеріями якості підвищення кваліфікації, на думку учасників фокус-групових досліджень, є індивідуальне відчуття натхнення після проходження курсу, що реалізується у практичному застосуванні одержаного знання. А основною мотивацією для підвищення кваліфікації для учасників фокус-груп є внутрішнє прагнення до самовдосконалення та бажання бути цікавими для учнів, а також формальні вимоги щодо проходження певного об'єму курсів та тренінгів на рік.
- Якби підвищення кваліфікації впливало на зарплатню вчителів, вони б були значно більш вмотивовані, ніж зараз. Поки що така опція перебуває на стадії експерименту для вчителів НУШ, але, звичайно, вчителям би хотілося, щоб це стало повсюдною практикою.
- Учасники дослідження відмічають суттєву зміну диспозицій вчитель-учень-батьки. Є велика потреба у повазі до вчителя. Часто мотивує не сертифікат, не можливість отримати години, і навіть не тема самого курсу, а можливість підтримати авторитет серед учнів тим, що вчитель знаходиться на сучасній хвилі, може зацікавити та вразити їх.
- Тематика прав вчителя порушувалась на кожній фокус-групі і гаряче обговорювалась всіма учасниками.

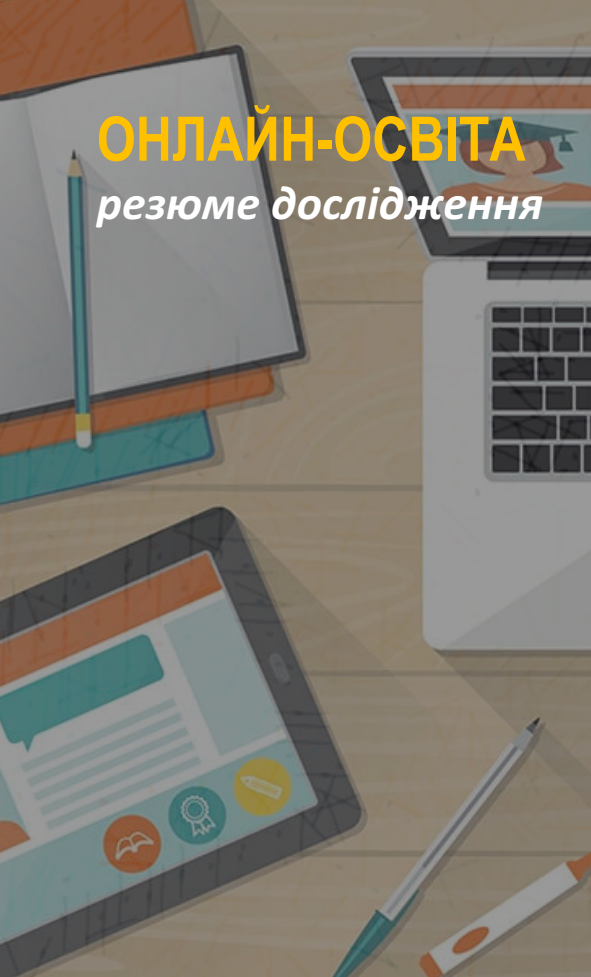
ПРАВА ВЧИТЕЛЯ – НАСТІЛЬКИ БОЛЮЧА ТЕМА, ЩО ВЖЕ ЧАС РОБИТИ ЇЇ ОКРЕМИМ ОНЛАЙН-КУРСОМ

ОНЛАЙН-ОСВІТА

резюме дослідження

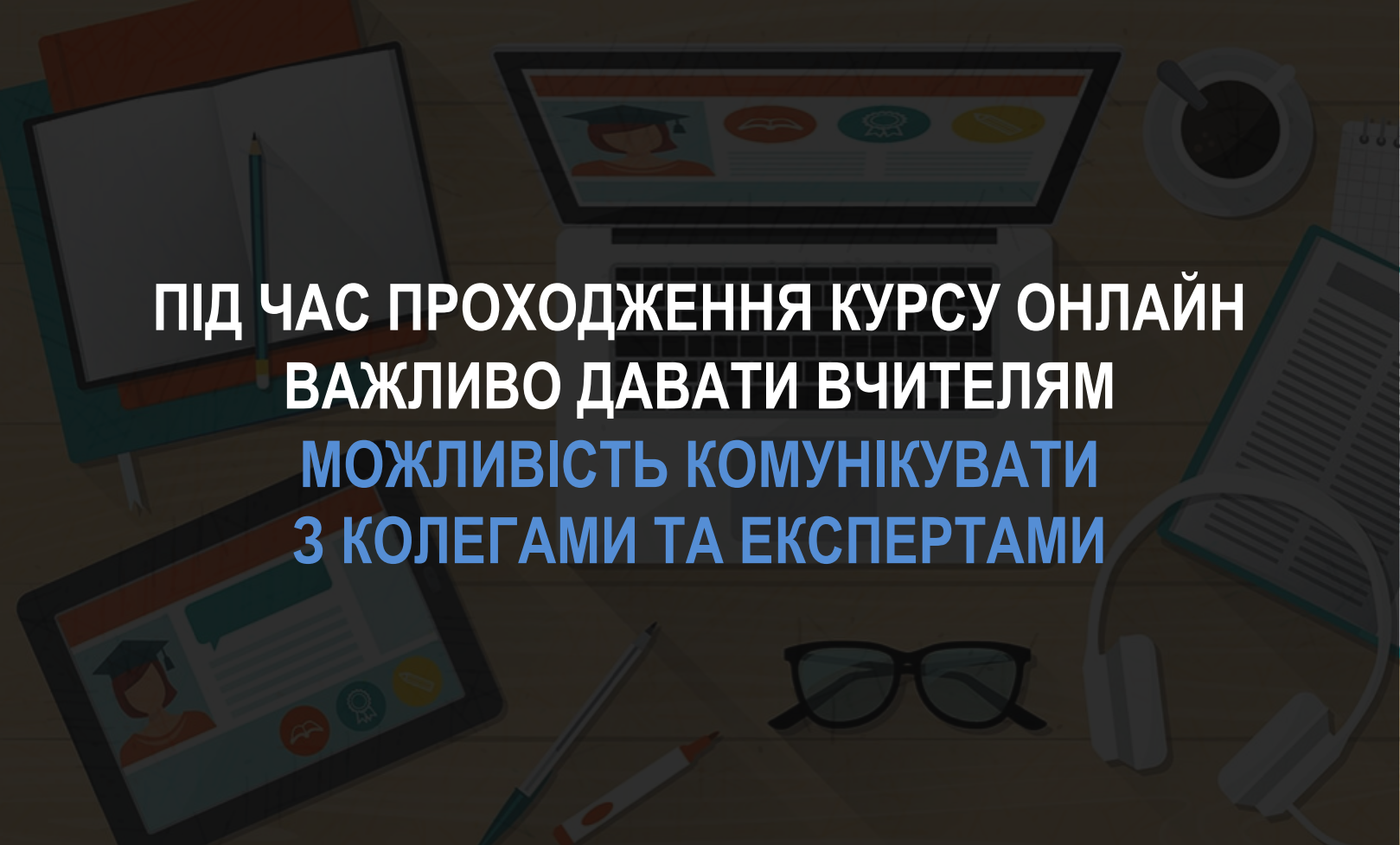
- Спілкування з колегами, зокрема з інших шкіл та регіонів, є дуже важливим для педагогів. Таке спілкування надихає, дає можливість обговорити та обмінятися досвідом впровадження нових методик, почути нові ідеї, обговорити помилки та їх виправлення. Про це говорили як директори в інтерв'ю, так і вчителі та завучі на фокус-групах. Тому під час проходження курсу онлайн цей момент важливо враховувати і надавати таку можливість — за допомогою чатів, відеоконференцій, організації підсумкових «круглих столів» або конференцій за результатами курсів дистанційної освіти.
- На відміну від вчителів, директори шкіл, які взяли участь у дослідженні, значно позитивніше оцінюють як онлайн-освіту загалом, так і спроможність вчителів проходити та опановувати відповідні дистанційні курси. А втім, одним з ключових недоліків сучасних вітчизняних дистанційних курсів є невизначеність щодо практики зарахування сертифікатів про їх проходження, відсутність комунікації з фахівцями за темою курсів та незручний графік проведення вебінарів.
- Що стосується регіональних розбіжностей у ставленні до процесу підвищення кваліфікації, то вони залежать не від місця проживання (місто чи село), а радше від «прогресивності» місцевих Інститутів післядипломної педагогічної освіти: деякі з них пропонують сучасні та цікаві курси, а інші «залишилися на рівні радянських часів».

ОНЛАЙН-ОСВІТА

резюме дослідження

- Майже усі учасники дискусії мають досвід онлайн-навчання та обізнані щодо особливостей різних платформ. Для проходження дистанційних курсів інформанти використовують усі доступні ґаджети, але надають перевагу власним ноутбукам та комп'ютерам. Як директори, так і вчителі вважають, що наразі проблем з доступом до Інтернету немає.
- На думку переважної більшості учасників фокус-груп, онлайн-формат більш доречний для опанування теоретичного матеріалу, а практичні навички краще набувати під час очних курсів та тренінгів через можливість безпосередньої комунікації, командної роботи та отримання оперативних відповідей і роз'яснень від тренерів та колег.
- Основним мінусом онлайн-освіти є неможливість комунікувати з колегами. Обмін досвідом, живе спілкування, знайомства – це те, що мотивує і надихає проходити будь-який курс. Можливість обговорення хоча б у спільному чаті, у форматі кластерів або робочих груп (5-9 вчителів, що проходять курс одночасно) є дуже важливою.
- Важливою для ефективності проходження онлайн-курсів наявність експерта, який може коментувати та пояснювати складні моменти, і загалом підтримувати учасників в процесі освоєння курсу.

**ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ КУРСУ ОНЛАЙН
ВАЖЛИВО ДАВАТИ ВЧИТЕЛЯМ
МОЖЛИВІСТЬ КОМУНІКУВАТИ
З КОЛЕГАМИ ТА ЕКСПЕРТАМИ**

РОЗГОРНУТИЙ АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ІНТЕРВ'Ю

БЛОК №1

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

За новим законом загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника впродовж п'яти років не може бути меншою за 150 годин, по 30 годин на рік. Половину з цього часу – 75 годин – вони обов'язково мають пройти за допомогою ІППО (Інститут післядипломної педагогічної освіти), решту «добрати» самостійно: або на курсах ІППО, або в будь-якого іншого надавача освітніх послуг. Районні методоб'єднання акумулюють інформацію щодо пропозицій навчання та потреб вчителів та надають рекомендації. Іноді потреба у додаткових курсах або тренінгах з'являється під час проходження іншого навчання, коли вчитель стикається з новою проблемною областю, дотичними темами, які потребують додаткового розгляду та занурення.

Тепер викладачі мають можливість обирати і провайдеру курсів підвищення кваліфікації, і тематику, і формат, що загалом схвально оцінюється педагогами.

Обов'язкова розбивка по 30 годин кожного року сама по собі стимулює вчителів підвищувати власну кваліфікацію і те, що вони постійно знаходяться в процесі навчання, певним чином їх мотивує, «підстобує» до нових знань, бо вони бачать, що нового відбувається, які є інноваційні методики, тренінги тощо. І це часто стає стимулом для подальшого навчання. Особливо це стосується інертних вчителів.

На вибір курсів впливають рекомендації колег, адміністрації школи, методистів, відгуки, реклама з описом курсів. Директори шкіл підтверджують, що їхня роль у виборі платформ/курсів або тренінгів є переважно консультативною.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

«Не всі вчителі, звичайно, але частина: «Да, нащо це треба? Навіщо ми кожен рік будемо проходити?».

Тобто не могли зрозуміти цієї системи, як воно відбувається. А коли вже пройшли, то в принципі, на мій погляд, всім сподобалося. Курси все ж таки підштовхують, вони виривають із цієї буденщини. І вони все ж таки дають отой подих свіжий, якщо вони корисні»

*(заступник директора, стаж 32 роки,
Київська область, міська школа, не учасник ДШ).*

Учителі самостійно вирішують, яке саме навчання їм потрібне, виносять свої ідеї на педраду, і здебільшого їхній вибір схвалюється.

Але учасники ФГ також кажуть, що іноді вибір обумовлюється обмеженістю часу: треба прослухати певну кількість годин саме в цей рік, тому «добирають» з того, що є в наявності. Зручно, якщо адміністрація школи пропонує пройти «корпоративні курси» — коли лектори/тренери приїждять до школи самі і проводять тренінги або курс навчання для усіх вчителів школи. Зокрема, це актуально для тих, хто живе і працює в невеликих містах або сільській місцевості. До того ж у випадку, якщо це платне навчання, приїзд лектора «розкидується на всіх», і це виходить значно вигідніше, ніж їхати окремо.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Хто саме виступає провайдером освітніх послуг для педагогів, що брали участь у дослідженні, не має значення. Перевагу надають тим, у кого найцікавіші лекції і тим, хто видає сертифікат.

Учителі кажуть, що тенденції в освіті і, зокрема у сфері підвищення кваліфікації, дуже сильно змінюються. Більшість учасників ФГ схвалюють ці зміни. Насамперед це зміни у якості навчання, що спрямоване на підвищення кваліфікації вчителів. Формат стає менш теоретичним, сухим, натомість з'являється багато тренінгових, практичних занять, які є значно цікавішими. У деяких школах навіть змінився формат педради, який зараз проходить у вигляді тренінгів замість звичних доповідей. Важливим нововведенням є перевірка робіт слухачів курсів на плагіат.

По-друге, зміни торкаються «асортименту» освітніх послуг, йдеться про нові теми, які сприяють покращенню освітнього процесу загалом: психологічно, методично тощо. Це стосується і фахового навчання, і громадянської освіти, і курсів, що сприяють загальному самовдосконаленню.

Одна з учасниць ФГ згадала, що нещодавно була у Львові на курсах. За її словами, там зміни в освітніх тенденціях дійсно помітні. Вона каже, що у Львові реально застосовується діяльнісний підхід, про який зараз багато говорять: навчання школярів відбувається в музеях (історія), на вулиці, в аптеці (хімія) тощо. Для більшості вчителів такий підхід є привабливим, але поки що вони не дуже розуміють, як це впроваджувати на практиці.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Учасники ФГ визнають, що сучасні діти є інакшими — вони мають інші цінності, спосіб сприйняття інформації, виховання та розуміння себе і своєї ролі в суспільстві, і саме ця відмінність «диктує» правила, як їх навчати.

«Знання всім вже вистачає, знання методик теж вистачає. Зараз найбільша проблема – це як раз зміна, можливо, цінностей. Оце покоління орієнтовано на трошки інші цінності, інші компетентності»

(вчитель, стаж 47 років, Київська область, міська школа, не учасник ДШ).

Найбільш затребувані курси на сьогоднішній день пов'язані певним чином із новими вимогами МОН до процесу навчання – інклюзія, громадянська освіта, психологія, НУШ, академічна доброчесність, виховна робота, володіння новими технологіями (зокрема мультимедіа, програми-додатки, що полегшують роботу вчителя: Learningapps, Kahoot, Mozaik education тощо).

Залишаються питання і по впровадженню нової навчальної програми НУШ. Під час фокус-груп вчителі не акцентували увагу на цьому, але декілька директорів, з якими були проведені інтерв'ю, на це вказували. Вони кажуть, що деякі педагоги та представники адміністрації, зокрема ті, хто має великий стаж роботи, зазнають труднощів через переналаштування на програму НУШ, не розуміють нових стандартів та вимог до дітей. Зокрема, це стосується переходу з формувального на реальне оцінювання.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

*«Дехто погоджується зі мною, що ми в 1 - 2 класі оцінки не ставимо, домашні завдання не даємо, граємось два роки, а потім діти приходять в третій клас, а вчитись то треба, і коли раніше дитина закінчувала четвертий клас і норма темпу читання була більше ста слів, то зараз говорять, що повинна дитина читати тільки так, щоб вона розуміла»
(директор школи, неучасник програми).*

Низькі вимоги щодо швидкості читання викликають нерозуміння, оскільки в середній школі дітям доведеться багато читати, а норма «розуміти для себе», на думку вчителів, недостатня, щоб засвоювати великі обсяги літератури.

Також наразі реалізація НУШ стикається на місцях із низкою проблем, які вчителі/адміністрація не знають, як вирішувати: переповненість класів і недостатній простір для дітей, перевантаженість інформаційними технологіями тощо.

На думку однієї з директорок, для повноцінної реалізації реформи “НУШ” потрібні також курси, орієнтовані на середню та старшу (не тільки на початкову) школу.

Щодо інклюзії один з директорів пояснив, що протягом останніх двох років до школи прийшли діти, що потребують особливого підходу – мають розлади аутичного спектру, ДЦП тощо. І багато хто з вчителів не має фахових знань для роботи з ними.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Тому необхідно впроваджувати окремі модулі з нозології для вчителів та асистентів вчителів, які працюють в інклюзивних класах. Це могло би бути корисним і для предметників, і для позашкільних вчителів.

«Для нас це надзвичайно болюче. Ми робимо помилки, які могли б не робити. Ми потім бачимо, що це недобре, і змінюємо. А якщо б вже знали і мали теоретичні знання, як працювати з цими дітьми, то було б значно простіше»
(директор школи, учасник програми)

Педагоги вважають важливим, аби лектор/тренер були практиками, які можуть не тільки дати теоретичні знання з нозології, але й мають реальний досвід праці, тому спроможні наводити конкретні рекомендації: як поводитись із такими дітьми, як сфокусувати їхню увагу, як зрозуміти, що вони втомилися і потребують відпочинку, як заспокоїти їх у випадку перезбудження, як відрізнити їх психологічний стан і т.ін.

Важливою також здається тема правової освіти як для вчителів, так і для дітей. Для вчителів це, насамперед, захист своїх прав, трудове законодавство.

Зараз на керівника школи покладається багато функцій, яких не було раніше, зокрема фінансова функція, господарська, автономія закладу. Це справді важка роль, і дехто «не розуміє, що від нього хочуть», відсторонюються і «пасуть задніх». Методисти не мають таких знань, тобто має бути більше навчання для адміністрації школи з цього напрямку.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Також важким завданням для керівників є розробка правил співпраці між адміністрацією-вчителями-учнями, впровадження учнівського самоврядування. Часто виникає проблема «є правила, а де ж обов'язки?», бо це невід'ємна частина «суспільного договору». Є потреба у курсах з протипожежної безпеки, цивільного захисту, навчання щодо структури газового господарства тощо.

Учасники ФГ вважають, що добре було б мати можливість пройти курси, що пов'язані не лише зі школою, але й з особливостями підліткового періоду 1) аби вони самі краще розуміли дітей, наприклад, «психологія підліткового віку» 2) аби вони (спеціально навчені тренери з цієї теми) могли ці знання передавати дітям, наприклад, «сексуальне виховання». Причому заняття мають бути такими, щоб усім було комфортно, щоб діти мали можливість ставити питання та отримувати професійні відповіді.

Актуальними курсами з психології є не лише ті, що стосуються дітей, але й самих вчителів. Учасники ФГ висловлювали потребу в навчанні психології для них самих, зокрема, як запобігати емоційному вигоранню. Про це кажуть і директори шкіл, вони бачать на власні очі, як вчителі «перегорають» і воліють, аби існували спеціалізовані курси/тренінги, які б допомагали запобігати цьому явищу або боротися із ним.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

«Зараз просто спостерігається таке емоційне вигорання практично в кожного другого вчителя.

І ядесь себе спіймала на тій думці, що наші вчителі зовсім нещасливі люди. А як у нещасливого вчителя можуть бути щасливі діти? Вчитель, яким не є щасливим. Десь я таке спостерігаю, коли жаліються. І я думаю, що це також мають бути для цього якісь курси. Тобто, коли щось кажуть про ту свідомість, щоб міняти ставлення до роботи»

(вчитель, стаж 1,5 роки, Івано-Франківська область, міська школа, не учасник ДШ).

Двоє з директорів згадали про доречність навчання, що стосується ведення електронних щоденників та журналів. Кажуть, що це значно полегшує життя.

Загалом через інтенсивну повсюдну діджиталізацію освіта не може залишатись остронь. Один з директорів школи, який є вчителем інформатики, акцентував на цьому увагу. Він каже, що курсів з практичного навчання новітнім технологіям в школі не вистачає, зокрема навчання з «Робототехніки», курсів програмування додатків для смартфонів, ігор тощо – тобто те, що дійсно актуальне і цікаве для дітей. Сучасні діти спрямовані на швидкий результат, каже директор, тож їм треба давати таку можливість, і школа має йти на крок вперед, пропонуючи їм новітні технології замість «плентатися позаду».

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Громадянська освіта – дуже на часі, за словами вчителів. Вони вважають, що це є невід’ємним та необхідним елементом сучасної освіти, бо вчить відповідальності, патріотизму, знанню своїх прав та обов’язків, вчить бути громадянином. Це актуально як для дітей, так і для самих вчителів. Результати поширення громадянської освіти є бонусом для усіх, багато хто з учасників ФГ вже відчув це на власному досвіді.

Одна з директорок навела приклад «Демократичної школи», вказавши, що завдяки глибині, системності, методологічній цілісності, використанню тренінгових технологій та просуванню від простого до складного, ця програма дозволяє зсередини опанувати громадянські компетентності. Зокрема, практичним висновком участі для інформантки стало розуміння, що цінності, ставлення, розуміння, відповідальність, свідомість (як елементи громадянських компетентностей) формуються на будь-якому уроці, предметі, є наскрізними, а не тільки створюються на виховних заходах патріотичної спрямованості.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Під час дискусій були названі теми курсів/тренінгів/лекцій (очні та онлайн), що їх педагоги вже пройшли і були дуже задоволені результатами, на наступні теми:

- булінг
- асертивність
- основи критичного мислення
- медіаграмотність
- недискримінаційний підхід у навчанні
- медіація
- соціальна згуртованість
- дебатні методики
- проектна діяльність
- робототехніка
- тренінги із взаємодії (зокрема між вчителями-учнями-батьками)
- фінансова грамотність
- засади демократії
- ораторська майстерність
- основи здоров'я
- емоційний інтелект
- соціальні та емоційні компетентності.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Кияни також кажуть, що цікавим і корисним є навчання, що проводять видавництва – по нових підручниках.

Можна зробити висновок, що саме ці теми є актуальними і затребуваними для переважної більшості українських вчителів. Це ті знання, які дійсно змінюють їхнє ставлення до освітнього процесу, допомагають утворити взаємини із учнями на новому, більш результативному рівні, є прогресивними та корисними для вчителів та учнів.

«Любые курсы должны тебя изменять. Может – мировоззрение, может – отношение к ученикам, может быть – отношение к предмету»
(вчитель, стаж 29 років, Одеська область, міська школа, учасник ДШ)

Актуальним питанням для учасників усіх ФГ є «як мотивувати дітей до навчання». Це стосується усіх дисциплін, а особливо «неосновних» дисциплін – іноземної мови, мистецтва тощо. Учителі зацікавлені в конкретних техніках.

Показником корисності курсу викладачі вважають практичні навички, які можна застосувати в класі, що підвищують цікавість школярів до предмету та є результативними.

Це не завжди очевидно під час навчання педагогів, щось з нововведень спрацьовує, щось – ні, але у будь-якому разі, вчителі зацікавлені у нових форматах роботи з учнями.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Вони розуміють, що «зубріння» вже відходить в минуле, принаймні у більшості сфер знань. Одна з учасниць ФГ як вдалий приклад згадала підручник з історії для дітей в Литві, де майже немає тексту, але є багато малюнків із підписами (на відміну від наших підручників, де переважає текст).

«Тему з підручника вони всю опрацювали. Вдома їм не треба нічого робити. Вони пішли із знаннями, їм було цікаво, і немає того навантаження»

(завуч, стаж 26 років, Донецька область, міська школа, учасник ДШ).

Ще одним фактором задоволення від пройденого навчання вчителі назвали здатність курсів до подальшої мотивації. Дехто наводив приклад «невдалого» підвищення кваліфікації, коли курси були настільки нудними і беззмістовними, що пропадав інтерес до власного предмету. І навпаки, ефективні курси — ті, після яких скоріше хочеться знову йти до дітей і впроваджувати усе, чого навчився.

«У тебе є такий запал драйв такий. Коли приходиш до своїх учнів: «І так, товариші, будемо працювати». Вправи проводиш. Розумієте, коли є натхнення. От просто натхнення працювати і бажання»

(вчитель, стаж 18 років, Одеська область, міська школа, учасник ДШ).

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Найбільш цікавим для учасників ФГ є тренінги, що передбачають активну участь слухачів (робота в групах, можливість живого діалогу з лектором); відпрацьовування практичних навичок; можливість забрати до дому робочі матеріали; обмін досвідом із іноземними викладачами.

Вартість навчання, звичайно, грає потужну роль у виборі курсів. Багато хто з учасників ФГ самостійно сплачував за курси, якщо вони були дійсно цікавими, і не жалкують про це, але кажуть, що їхня платоспроможність є обмеженою. Механізм оплати навчання викладачів школою на даний момент незрозумілий і майже ніде не впроваджений, тому багато хто обирає безкоштовні курси. На одній з ФГ учасники зауважили, що підвищення кваліфікації для вчителів має оплачувати «роботодавець», тобто школа, якщо вона зацікавлена у високій якості навчання.

Директори шкіл підтверджують, що механізм оплати курсів з підвищення кваліфікації є досі незрозумілим, тому поки що залишається два варіанти – або безоплатні курси, або оплата навчання за власний кошт.

Учасники ФГ кажуть, що відчують різницю між безоплатними курсами та платними, і розуміють цінність тих знань, що дають одні та другі курси. На думку тих, хто займався платно, ці курси є більш змістовними, в них більше практики.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Ставлення до курсів ІППО (Інститут післядипломної педагогічної освіти) різниться в залежності від регіону, від конкретного Інституту, конкретних лекторів, які готують курси підвищення кваліфікації. Багато хто з педагогів каже, що навчання в ІППО роками одне те й саме – ті ж самі теми, лекції, методики.

Для вчителів, що займаються самоосвітою, ці курси не пропонують нічого нового. Дещо згодом міняється, але повільно. Навіть коли є помітні зміни у викладанні, методика оцінювання (контрольні роботи, курсові) залишаються старими. Звичайно, від лекторів теж багато що залежить, учасники ФГ наводили і гарні приклади, але, очевидно, що система підвищення кваліфікації через ІППО потребує трансформації.

«Я ставлю під сумнів деякі лекції в нашому Інституті післядипломної освіти. Не те, що під сумнів. Я собі думаю, моя, знову ж таки, думка, про їхню доцільність. 4 години лекції по якійсь темі без наочного матеріалу, без практики»
(вчитель, стаж 19 років, Івано-Франківська область, міська школа, не учасник ДШ).

«І це, я скажу чесно, що напевно десь у 50% учителів ці завдання, які треба виконувати, і особливо, що треба виконати, прошити і віддати. І питання: а для чого? А вони будуть зберігатися в архіві»
(вчитель, стаж 32 роки, Донецька область, міська школа, не учасник ДШ).

БЛОК №2

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTI

Усі учасники фокус-груп постійно підвищують кваліфікацію. Мотивація різна. Для деякого це обумовлено виключно необхідністю пройти атестацію, для деякого – особиста потреба у зростанні, здобутті нових навичок, методів роботи з учнями, цікавість, нові знання, обмін досвідом із колегами, знайомство з новими людьми та однодумцями, бажання бути сучасним.

До речі, якщо раніше атестація вчителів проходила радше формально, то, за словами учасників дослідження, зараз значно вищі вимоги. Треба пройти курси з різними формами підвищення фахового рівня, необхідно провести семінар, який оцінюватиметься колегами з інших учбових закладів. Тобто процес став більш реальним та потребує більших зусиль від учителя, аніж раніше. І це однозначно сприяє підвищенню кваліфікації і мотивує вчителя відповідальніше ставитися до процесу навчання.

Серед чинників, які виступають потужним мотивом для підвищення кваліфікації, був озвучений також страх виявити власну некомпетентність перед учнями. За словами одного з опитаних директорів, вузька спеціалізація не сприяє “авторитету” серед учнів.

«Ви розумієте, що діти не пробачають непрофесіоналізм просто. Якщо ти не компетентний – діти дуже це відчують. І вони дуже швидко зараз розвиваються і ти не можеш стояти на місці. Ти теж маєш розвиватися. Інакше ти їх не утримаєш на уроці» (заступник директора, стаж 32 роки, Київська область, міська школа, не учасник ДШ).

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTI

Один зі шкільних директорів впевнений, що для вчителів дуже важливим є визнання – словами, грамотою, добрим словом від батьків. Особливо це стосується молодих вчителів, які ще мають малу зарплату і прагнуть розвиватися. Вони хочуть впроваджувати свої нові ідеї. Молоді вчителі нещодавно самі навчалися в школі і бачили весь процес з іншого боку, та хочуть змінити його як вчителі.

Такі вчителі запалюють й інших, змушують продовжувати розвиватися і змінюватися. Самі ж педагоги, що нещодавно почали викладати, додають, що підвищення кваліфікації є нагодою отримати практичні знання. Під час ФГ пролунало, що у закладах педагогічної освіти (ВНЗ) замало уваги приділяється практичним навичкам – в основному теорія.

Адміністрація школи, звичайно, відіграє дуже важливу роль у мотивації педагогів. Якщо директор або завучі є активними та прагнуть підвищення рівню кваліфікації викладачів, то вони постійно мотивують своїх вчителів, надають їм можливості: пропонують нові курси/тренінги, шукають можливість проходження різноманітних програм, запрошують тренерів, співпрацюють з громадськими та міжнародними організаціями, що надають освітні послуги.

Учасники ФГ вважають, що провайдери навчання мають активно працювати з адміністрацією шкіл, інформувати, пропонувати нові курси. Бажано, щоб це відбувалось очно, аби саме директори/завучі «заражались» ентузіазмом і активно мотивували вчителів, а потім допомагали їм у засвоєнні нового матеріалу.

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ

«У нас сама школа вимагає, щоби «горіли» люди. Ми дуже багато вступаємо в різні програми, в різні експерименти. І у нас майже кожен вчитель зайнятий в якійсь програмі або в експерименті. І тому вчителі просто змушені. Не те, що вони змушені, у них і є бажання це, і їм потрібно проходити ці всі курси щось змінювати. У нас не проходять жодні канікули без якихось тренінгів, гостей, запрошень, відвідувань. Ми постійно в русі»

(вчитель, стаж 18 років, Київська область, міська школа, учасник ДШ).

«У нас есть завуч, которая на все? «Давайте! Давайте!» Они ездили сначала на тренинг, их там замотивировали. Она приехала: «Я туда попала случайно, давайте все будем! Родители и все вместе». До нас, слава Богу, дошло, у нас как-то так получилось. И дети были активные, и родители. Но вопрос в том, что я помню, как это начиналось: она вся вот такая и половина коллектива ожидает, когда там уже конец этого тренинга. Я не знаю, что нужно пообещать, какие плюшки должны быть учителю за то, чтобы он поучаствовал. И как бы бедная завуч ни билась «ну, давайте!», отвечают: «Ну, не надо!»»

(вчитель, стаж 16 років, Донецька область, міська школа, учасник ДШ).

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ

Під час ФГ учасники висловили думку, що є різниця між тими, хто формально підвищує кваліфікацію «тому що треба» (їх 100%) і тими, хто дійсно прагне нових знань, самовдосконалення. Других, на думку самих педагогів, приблизно 10%-20%. Це переважно молодь. Невелика кількість тих, хто готовий постійно навчатись, обумовлена:

- 1) особистими якостями вчителя (відсутністю внутрішньої мотивації)
- 2) великою завантаженістю вчителів
- 3) наявністю родини, особистих справ тощо

Один з опитаних директорів зауважив, що взагалі вчительська спільнота є інертною, їм дуже важко вийти із зони комфорту. Навіть за наявності великої кількості курсів, вони шукають причину не проходити «зайве» навчання.

*«Просто, розумієте, ми ж не тільки вчимо, в нас же ж і обов'язки є. Оті старші люди, це теж такий парадокс, вони теж не винні, вони теж були молодими, просто в них же ж є сім'ї, там теж потрібно приділити увагу. Для того, щоб провести урок, треба дуже багато підготовлюватися. І це в ущерб іде якимось своїм особистим інтересам. Тобто ти на роботі працюєш на ізнос, а зарплата підвищується через 5 років»
(вчитель, стаж 10 років, Київська область, сільська школа, учасник ДШ).*

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTI

Тих вчителів, які постійно прагнуть до самоосвіти, хто має високу вмотивованість до отримання нових знань, дистанційна освіта приваблює з точки зору зручності використання та розмаїття тематик, що представлені на різних освітніх платформах. Вони схильні самостійно шукати те, що їх цікавить, охоче користуються як безкоштовним, так і платним навчанням.

«Недоліком» ДО педагоги вважають відсутність спілкування на теми, що стосуються навчання, із колегами. На думку учасників ФГ, має бути можливість зв'язку між учасниками – чати, конференції або навіть очне спілкування тих, хто водночас проходить курс. Дехто саме так і робить, якщо курси стосуються вчителів різного напрямку, – збираються по декілька вчителів та переглядають разом, обговорюють. Так веселіше і, за словами вчителів, запам'ятовується краще.

«Якби мене посадили удвох з моєю завучкою, яка така сама як я, і вона б казала «Ой, Наташа, давай спробуємо, давай далі», і ми б по ходу це все обговорювали з нею, разом проходили, тоді так. А коли я сама сиджу перед монітором, мені стає скучно, нудно, я розвертаюсь і йду»
(вчитель, стаж 5 років, Полтавська область, сільська школа, учасник ДШ).

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ

Під час дискусій виникла тема, що якби підвищення кваліфікації впливало на зарплатню вчителів, вони б були значно більш вмотивовані, ніж зараз. Поки що така опція перебуває на стадії експерименту для вчителів НУШ, але, звичайно, вчителям би хотілося, щоб це стало повсюдною практикою.

«Ти хочеш працювати на 2 тисячі – окей, нічого не роби, лежи там, як і хотів. А якщо ти хочеш розвиватися, тебе ковбасить – і ти будеш мільярдер, але ти вкладаєш в себе, і держава вкладає в тебе»

(вчитель, стаж 13 років, Полтавська область, міська школа, учасник ДШ).

Спілкування з колегами є дуже важливим для усіх учасників ФГ, воно надихає, дає можливість обмінятися досвідом впровадження нових методик, почути нові ідеї, обговорити помилки та шляхи їх виправлення. Одна з педагогів наголосила на важливості спілкування саме з колегами з інших шкіл та регіонів, оскільки, за її словами, всередині школи складається певна одноманітність – психологічна, методична, стильова — а комунікація із «чужими» дає більше можливості для обміну досвідом, є джерелом нової інформації. На декількох ФГ були учасники Edcamp'ів, вони усі із задоволенням беруть участь в подібних заходах.

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ

«Теж захоплююсь EdCamp'ами, дуже люблю їздити. Це і обмін досвідом, це і можливість побачити нові місця, нові знайомства. І той ефект «довгого хвоста», він дійсно відчувається після того, тому що щось нове дізнаєшся, ділишся із кимось, і з тобою діляться, дружні зв'язки такі устанавлюються. Колеги з'являються ті, які можуть тобі допомогти у роботі. І, дійсно, бачиш і можеш відчувати як це на практиці діє. Не просто так, те, що лекцію прослухав сугубо, а от ти бачиш як воно працює»
(вчитель, стаж 11 років, Полтавська область, сільська школа, не учасник ДШ).

Щодо провайдерів курсів підвищення кваліфікації – перевагу надають тим, хто має ліцензію. Курси мають містити гриф МОН, оскільки це важливо для атестації. Тим вчителям, хто проходить навчання «для себе», він не потрібен, але багато хто спирається на ідею про те, що цей курс буде зарахований, тому для них наявність грифу є принциповою. Декілька вчителів з різних ФГ згадали про ситуацію, яка склалася із «Всеосвітою», і вказали, що наявність грифу дуже вплинула на її популярність.

«Як у Всеосвіти хотіли забрати гриф Міністерства – зразу всі перестали дивитись вебінари. Як сказали, що не забирають, зразу всі почали дивитись вебінари»
(вчитель, стаж 1,3 роки, Івано-Франківська область, сільська школа, учасник ДШ).

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ

Сертифікат є дуже важливим, оскільки він є доказом проходження курсів та запорукою успішної атестації. Щодо персонального ставлення, є багато різних думок: для декого він має виключно інструментальну цінність, тобто вчителі кажуть: «для нас неважливий, важливий для адміністрації». Для декого, навпаки, сертифікат має психологічне значення, є підтвердженням власної самооцінки.

«Актуальный вопрос еще – требования, лицензии.

Вот это может повлиять, если там есть определенные требования – 30 часов в год. И если будут супер-интересные курсы на 15 часов, все там отлично, и не будет лицензии, уже как бы подумаем. Может быть идеально классный курс. Но тоже и хочется, и колет. Вроде уже хочется посетить так, чтобы оно зачлось»
(завуч, стаж 7 років, Одеська область, міська школа, учасник ДШ).

«От тебе кажут «і що ти там?», а ти раз, а в тебе вже пів стіни обліплено. Все одно це якась авторитетність, це, не знаю, впевненість в собі. Потім ти цей папірець дістав в потрібний момент, бабах, а воно тобі зіграло роль. Тому я завжди слухала в такому плані авторитетних вчителів з закалкою, вони завжди казали: «Треба не треба, а папірець візьми, і підпис щоб там стояв. Та складаю у папочку, а потім воно вистрелить»»

(вчитель, стаж 13 років, Полтавська область, міська школа, учасник ДШ).

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНOSTI

Не всі мають досвід навчання через громадські або міжнародні організації. Але серед тих, хто має, переважає думка, що громадські та міжнародні організації дають багато змістовного практичного матеріалу, залучають цікавих лекторів, зокрема іноземних. Їх, за словами учасників дослідження, відрізняє новизна тем, відповідність сучасним реаліям, актуальність.

Стосовно розкладу – як з'ясувалося, виділити 30 годин на рік задля навчання для деякого є проблемою. Раніше вчителі проходили 2-тижневe навчання, під час якого адміністрація школи звільняла їх від виконання робочих обов'язків. Зараз вони мають проходити навчання паралельно з учбовим процесом.

Одна з директорок під час інтерв'ю зауважила, що відрив від освітнього процесу погано позначається на учнях, а підвищувати кваліфікацію в неробочий час не можна змусити, це вибір кожного вчителя.

Самі вчителі кажуть, що підвищення кваліфікації у канікулярний час було б зручнішим, ніж протягом року. Тому навчання у форматі 2-3 денних інтенсивів (знову ж таки у вільний від роботи час) раз на 3-4 місяці є доречною та корисною формою навчання для них, коли є змога зануритися в тему, але цей час реально «викроїти». За словами багатьох педагогів, навантаження є досить великим, після школи вони приходять змучені, і займатися власною освітою важко.

Це визнають і вчителі, і шкільні директори. Їм би хотілося, щоб школа або МОН виділяли якийсь конкретний оплачуваний час задля підвищення освіти вчителів.

БЛОК №3

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

На сьогодні для більшості вчителів більш звичним є традиційне очне навчання. Особливо це стосується вчителів старшого віку, сільських вчителів та тих, чиї дисципліни не потребують постійного оновлення навчального матеріалу. Вони працюють багато років по одній тій самій схемі, і це їх влаштовує.

Наочно вони ще готові послухати, бо є можливість поспілкуватися наживо, поставити питання. Можливо тому, що дистанційна форма освіти є новою, і ще нема звички до такого формату, багато хто його не сприймає. Частково так відбувається тому, що ДО пов'язано із певним рівнем володіння технікою. Учасники ФГ кажуть, що тих, хто займається ДО в школах, зазвичай небагато, «можна по пальцях перерахувати».

Майже всі вчителі кажуть, що ДО важко поєднувати із «звичайним життям» — родиною, хатніми справами, тож іноді важко «розірватися». Чоловіки-учасники ФГ не скаржились на цей фактор, а жінки, зокрема ті, в кого є діти – маленькі або шкільного віку – кажуть, що це дійсно є проблемою. Тому багатьом зручно проходити навчання вдень після закінчення уроків і до повернення додому, особливо, якщо курс навчання обмежений за часом.

Проте, на відміну від ІППО (Інститут післядипломної педагогічної освіти), дистанційні курси вчителі обирають самі, тож мають можливість отримати саме те, що їм цікаво: дисципліну, лектора, формат тощо.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

«Методика викладання одна й та сама, але ми бачимо дуже багато є різних освітніх платформ, де можна почерпнути багато нової інформації, власне, з інноваційними підходами, з тренінгами, воркшопи»

(вчитель, стаж 6 років, Івано-Франківська область, міська школа, учасник ДШ).

Курси ДО пропонують також нестандартні непередметні курси/тренінги, які цікавлять вчителів та спрямовані на підвищення особистісних, загальнолюдських компетенцій, навчають, як заохотити дітей та організувати освітній процес так, щоб було цікаво та корисно усім його учасникам.

На думку одного з шкільних директорів, який брав участь у дослідженні, проблема із мотивацією школярів є дуже актуальною і болючою для більшості вчителів. Батьки, за словами інформанта, не допомагають у цьому. Тому навчання для вчителів, яке б торкалося теми, як заохотити дітей, як їм пояснити, для чого потрібне навчання, було б дуже доречним.

Інша директорка зауважила, що сьогодні важливо вміти працювати з батьками *«тому що батьки іноді вимагають, а самі не розуміють що»*. Батьки вимагають від школи не лише навчання, але й виховання, скидаючи цю функцію з себе повністю.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

«Як зрозуміти дитину, як зрозуміти батьків, якщо вони не прагнуть до того, щоб дитина мала знання. От у цьому плані що нам, вчителям робити? Що робити зараз вчителям? От дитина приходить, до уроків не готова. Ставиш об'єктивну оцінку, теж виникають проблеми. Тоді взагалі у дитини пропадає інтерес до навчання. Завищити оцінку, теж я не повинен таке робити. І от...»

(директор школи, учасник програми)

Навчання онлайн є популярним серед учасників ФГ, насамперед, бо воно зручне – можна навчатись вдома або у школі, в зручний час, економія часу на проїзд. Залежно від обсягу курсу, його складності та наявності часу, вчителі в день зазвичай готові прослухати від 1 до 3-4 годин. Але найчастіше називають тривалість 1,5 години на день. Зручним є також процес здачі підсумкової роботи у електронному, а не паперовому вигляді.

«Потому вы там не ограничены во времени. Вы можете сегодня это сделать, можете завтра. Если срочно какая-то работа, вы можете это остановить пройти потом через день, через три, через пять. Ты самостоятельно управляешь своей загруженностью и темпом прохождения данных курсов»

(вчитель, стаж 29 років, Одеська область, міська школа, учасник ДШ).

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Для ДО вчителі використовують переважно стаціонарні комп'ютери та ноутбуки. Меншою мірою — мобільні телефони із навушниками (переважно молодь).

Основною перепоною є погана якість інтернет-зв'язку. На одній з ФГ майже усі вчителі вказали, що онлайн-заняття для них є незручною та неприйнятною формою навчання через переривання звуку, зображення. Дехто казав, що Інтернет буває нестабільним через погодні умови: дощ, блискавка влучила у школу і т.ін.

До того ж незручно, якщо немає повторів лекцій, і ти «прив'язаний» за часом.

Також серед причин, що можуть ускладнити процес онлайн-навчання, були названі відсутність матеріальної бази (комп'ютера або камери для спілкування із лектором) та невміння користуватися технікою (частіше стосується вчителів старшого віку).

*«Ну так, більш досвідченим педагогам, якщо вони ідуть на онлайн-курси, їм важко це вишукувати. Вони ж або в бібліотеках треба шукати, або в інтернеті. В бібліотеку не підеш зараз, а гуглити теж важко людині, користуватися інтернетом. То поки є у нас категорія викладачів досвідчених і старших, то для них ця ніша ще в офлайн, для трішки молодших актуально онлайн»
(вчитель, стаж 10 років, Київська область, сільська школа, учасник ДШ).*

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Цікаво, що київські вчителі, на відміну від усіх інших, розповіли, що мають найгірше забезпечення комп'ютерною технікою у школах. Учителі з регіонів казали, що їхні школи оснащені хорошими комп'ютерними класами, є добре покриття WI-FI, і вони не відчувають жодних складнощів у цьому плані.

Київці ж скаржилися на те, що в них нема техніки, і вони змушені користуватися власними ноутбуками навіть в учбових цілях, тим більше для самоосвіти. Шкільна техніка, яку вони мають, застаріла. Кажуть, наприклад, що в них до того, як почали повсюдно впроваджувати НУШ, у школах не було інтерактивних дошок, а в колег з інших регіонів, з якими вони спілкуються під час навчання, матеріальна база значно краща.

Учасники ФГ кажуть, що оскільки онлайн-навчання є порівняно новим досвідом для багатьох, іноді вчителям допомагають або представники адміністрації, або інші колеги, зокрема, вчителі інформатики. Це стосується реєстрації на платформі, комунікації під час проходження курсу, друку сертифікату тощо.

Найпопулярніші платформи: EdEra, Лекториум (рос.), ВсеОсвіта, НаУрок, Прометеус, Освіторія, Еразмус, ВУМ online, Перспектива, Методпортал, Macmillan, «УМІТИ», «Dinternal Education».

Можливість комунікації із лектором, ставити питання безпосередньо під час проходження курсів є однозначною перевагою при виборі дистанційний курсів.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

«Завжди, якщо дійсно то щось цікаве, то в тебе будуть питання 100%. І ти будеш переносити на своє життя. А в кого ще спитати, як не у фахівця, який би тобі це пояснив. Якщо щось нове, то це якось допоможе, як це реалізувати. І тому важливий цей зворотній зв'язок (вчитель, стаж 1,5 роки, Івано-Франківська область, міська школа, не учасник ДШ).

Педагоги кажуть, що не вистачає ДО з таких предметів як мистецтво, музика, фізична культура, іноземні мови.

Щодо того, які саме курси зручно проходити онлайн, вчителі не змогли дати конкретних відповідей, оскільки це залежить від конкретного модулю і теми.

Але прозвучала думка, що, наприклад, психологічні курси можна прослухати онлайн, хоча практика не завадить. Онлайн-курси з володіння програмами також були б доречними, зокрема якісь вузькопрофільні, на кшталт «як вести блог», «як створювати та наповнювати сайти» тощо.

На ФГ проговорювалась ситуація, що вчителі іноді «мухлюють», тобто скидають одне одному правильні відповіді, коли проходять один той самий курс.

Можливо, це не є розповсюдженою практикою, але на декількох групах учасники про це згадували.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

«Справа в тому, що десь у 2012 році всі вчителі проходили і отримали сертифікат. І по тому сертифікату 90% вчителів вміють гарно працювати з комп'ютером. А жарт дня у чому?»

Пенсіонери приходили, просили пройти курси замість них. Проблема в тому, що більшість так: молодь уміє, знає; учителі інформатики знають, але вони теж не вічні, і на них стільки обов'язків, що хоч розстріляй – і сайт веди, і те треба зробити»

(завуч, стаж 10 років, Донецька область, міська школа, учасник ДШ).

ЗВІТИ ЗА РЕГУЛЬТАТАМИ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю

ТОП-ЛАЙН «Н-1»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи за проектом
«Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»
(школа не брала участі у програмі «Демократична школа»)*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

За словами директора школи, предметне навчання вчителів переважно проходять на місцевому рівні – безпосередньо у школі завдяки методичному об'єднанню. На районному рівні проводяться майстер-класи, засідання методичних об'єднань з вузької спеціалізації. Є окремі курси для навчання керівників, які проводяться обласним інститутом підвищення кваліфікації вчителів (ІПК).

Зараз існує великий вибір курсів, за бажання, можна навчатись постійно. Вибір курсів відбувається згідно з переліком курсів, які необхідні для проходження сертифікації. Перелік доволі широкий завдяки майстер-класам та тренінгам. Методоб'єднання акумулюють інформацію щодо пропозицій навчання та потреб вчителів та надають рекомендації. Директор каже, що іноді потреба у додаткових курсах або тренінгах з'являється під час проходження іншого навчання.

«Коли я був на курсах директорів, і в мене виникали деякі питання, наприклад, інноваційна діяльність, запровадження, що в освіті нове».

До того ж «пропозиція створює попит», тобто тематика запропонованих курсів є настільки цікавою і корисною, що провокує бажання їх прослухати. І це не обов'язково має бути пов'язано безпосередньо з навчальним процесом, але має стосуватись школи. Зокрема, директор згадав семінар «Організація харчування у навчальних закладах», який він відвідав нещодавно.

Основною мотивацією, на думку директора, є власне бажання зростати як професіонал. Важливим аргументом для вчителів також є необхідність набрати 150 балів для атестації. Для того, щоб їх набрати, потрібно протягом декількох років активно брати участь у навчаннях, семінарах, конференціях, проходити курси. Тож атестація змушує бути постійно «у тонусі».

Директор каже про те, що з його досвіду зараз не працюють методи, які використовувалися раніше – зараз діти «інші». Якщо вчитель не самовдосконалюється у професійному плані, то він не зможе працювати у школі.

«Він повинен працювати, новий матеріал опрацювати, і щоб діти краще засвоїли, треба використовувати якісь інші форми, ніж раніше: карта на дошці, указка і урок пройшов. Зараз уже таке не проходить, і вчитель виглядає так, діти такого вчителя не сприймають».

Щодо тенденцій у післядипломній освіті, на думку інформанта, раніше було забагато теорії, зараз більше практики, відпрацьовування конкретних кейсів, обмін досвідом між колегами. Зміст курсів став більш «наближеним до життя», формат гнучкішим.

«В процесі курсів було так, що ми збирались перший день, нас знайомили із розкладом, які пропозиції будуть. Сказали: ви можете вносити всі свої побажання. Вносили побажання, потім ставили додаткову пару або по якомусь іншому предмету скорочували частково кількість годин, а прохання старались задовольнити».

Раніше атестація вчителів проходила більш формально. Зараз значно вищі вимоги: треба пройти курси з різними формами підвищення фахового рівня, необхідно провести семінар, який оцінюватиметься колегами з інших учбових закладів. Тобто процес став більш реальним та потребує більше зусиль від учителя.

Розвиток громадських компетентностей важливий, тому що зараз необхідно мати широку ерудицію. Світ змінюється, тож треба змінювати власний підхід до викладання.

У вчителів з великим стажем роботи виникають складнощі з перелаштуванням на програму НУШ. Учителі та керівництво не розуміють нових стандартів та вимог до дітей. Оскільки учні за системою НУШ ще не перейшли до 3 класу, поки що незрозуміло, як це виглядатиме, коли з'явиться реальне (а не формувальне) оцінювання.

«Дехто погоджується зі мною, що ми в 1 - 2 класі оцінки не ставимо, домашні завдання не даємо, граємося два роки, а потім діти приходять в третій клас, а вчитись то треба, і коли раніше дитина закінчувала четвертий клас і норма темпу читання була більше слів, то зараз говорять, що повинна дитина читати тільки так, щоб вона розуміла»

Нерозуміння також викликають низькі вимоги щодо швидкості читання, оскільки в середній школі дітям доведеться багато читати, а норма «розуміти для себе», на думку вчителів, недостатня, щоб засвоювати великі обсяги літератури.

«Казали, що темп читання – це не основне. Так, не основне, але що робити в п'ятому класі, коли там уже починаються твори із зарубіжної літератури, української літератури? Так що в цьому плані потрібно було б конкретно рекомендувати і керівникам шкіл, і вчителям, як перелаштуватись, як ці вимоги зверху, які пішли, вони не зовсім доречні для того, щоб діти мали якісні знання».

Також, на думку директора, є проблема із мотивацією школярів, відсутністю поштовху та мотивації з боку батьків. Інформант каже, що доцільним було б навчання саме з теми, як пояснити учням, для чого їм потрібне навчання.

«Як зрозуміти дитину, як зрозуміти батьків, якщо вони не прагнуть до того, щоб дитина мала знання. От у цьому плані що нам, вчителям робити? Що робити зараз вчителям? От дитина приходить, до уроків не готова. Ставиш об'єктивну оцінку, теж виникають проблеми. Тоді взагалі у дитини пропадає інтерес до навчання. Завищити оцінку, теж я не повинен таке робити. І от...»

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ МОН

Інформант вважає, що МОН має займатись не тільки стратегією, а й тактикою. Зокрема, це стосується НУШ. Має бути більш детально виписаний план реалізації тих задумів, які впроваджуються на місцях.

Облвно та обласний інститут перекваліфікації системно працюють із вчителями та адміністраторами шкіл, збирають думки, складають навчальні плани та проводять курси або тренінги.

Робота злагоджена та відповідає потребам вчителів. Реалізацією займається районний відділ освіти: планують навчання, проводять анкетування щодо потреб, передають данні до обласного відділу.

Стосовно провайдерів курсів підвищення кваліфікації, сам директор надає перевагу у виборі курсів обласному інституту, але каже, що навчання, яке пропонуються різними громадськими та міжнародними організаціями, також є цікавими.

Особисто для нього сертифікат є просто «папірцем», набагато важливіші нові знання та навички, які можна отримати під час навчання.

Гриф міністерства важливий для атестації.

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Інформант оцінює цей формат дуже позитивно, на його думку, він дозволяє значно економити час та зусилля. Директор каже, що дехто з учителів надає перевагу саме цій формі навчання.

«А вони у нас так і працюють. Хто самостійно, є що по двоє-троє. Наприклад, вчителі початкових класів по новій українській школі знайомились з матеріалами такими. Вони реєструвались і працювали за програмою НУШ».

На думку директора, багато тем зручно опрацьовувати саме дистанційно. Цікавою темою навчання став електронний журнал та електронний щоденник.

Платформи онлайн-навчання, які знає директор, і якими користуються вчителі в його школі: EdEra, Всеосвіта, Наурок. У виборі провайдерів важливий зміст: *«Нас же цікавить товар в магазині, а не хто продає».*

Учителі обмінюються думками відносно якості тих чи інших курсів, і це впливає на подальший вибір. У вчителів школи є досвід змішаного навчання, директор вважає такий формат зручним.

За словами директора, дуже зручним є формат вебінарів, які можна подивитись не лише в певний час, але й пізніше, або подивитись повторно, поділитись записом із колегами.

Підтримка викладачів онлайн-курсів є важливою, оскільки в процесі впровадження нових речей/форматів часто виникають питання. Іноді вони виникають не одразу, а за місяць-два після закінчення навчання. Тому дуже доречно було б мати можливість поспілкуватись із лектором та «однокурсниками» згодом, поділитись досвідом та поставити питання.

На думку директора, ресурсів для дистанційного навчання вистачає у всіх.

ТОП-ЛАЙН «Н-2»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи за проектом
«Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»
(школа не брала участі у програмі «Демократична школа»)*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

Учителі школи здебільшого проходять курси підвищення кваліфікації у Київському ІППО імені Грінченка. Учителі обирають собі модулі – фахові і нефахові (психологія, комп'ютерні компетенції тощо). Управління освіти організовувало курси з НУШ. Також навчання проходили на «Всеосвіті», але, каже директорка, нещодавно МОН видало лист, у якому йшлося, що ці курси не мають ліцензії.

Інформантка знає, що можна зараховувати підвищення кваліфікації рішенням педради, але поки що незрозумілим є механізм. Директорка каже, що наразі немає списку тих навчальних закладів, які рекомендовані Міністерством освіти і можуть бути зараховані як курси підвищення кваліфікації.

Незрозумілим є і механізм оплати курсів з підвищення кваліфікації.

«На школу гроші не приходять ніякі, а говорять, що кошти ми можемо використовувати, щоб підвищувати курси де завгодно, в яких завгодно аудиторіях, але на сьогоднішній момент механізм виділення цих коштів, і вони не надходили ні на управління освіти, ну, і тим більше, на школу».

На думку директорки, нова система підвищення кваліфікації, що передбачає 30 годин на рік, але «без відриву від виробництва» не є зручною. Особливо якщо йдеться про очну освіту, бо навчання відбувається в робочі дні, через що виникають труднощі у поєднанні курсів з роботою.

Учителі обирають цікаві та актуальні їм курси самостійно. Іноді радяться з колегами або адміністрацією. Інформантка каже, що це великий плюс. Директорка схвалює наявність навчання з психологічного розвантаження вчителя, курси із самовдосконалення та особистісного росту. Є курси з організації процесу уроку, ведення шкільної документації тощо.

«Навіть для адміністрації були дуже цікаві курси на тренажерах, тобто це розвантажувальна така хвилинка, що, в принципі, теж – не завжди у нас є час присвятити собі, і що вчитель теж людина, у нього можуть бути хобі та інтереси».

Окрім можливості вибору курсів, новою тенденцією у післядипломній освіті є курси в режимі тренінгів. Це, на думку інформантки, значна перевага.

«Не читають вчителям нудні лекції, іноді вони були і низької якості, і ти не розумів, чому туди потрапив, а, в принципі, свобода вибору і тренінговий режим – ти порухаєшся. Якщо вчитель відчує себе учнем, це теж дуже непогано».

З мінусів – те, що навчання у робочий час, і треба контролювати, щоб школа на період проходження того самого модуля не залишилась порожньою. Також серед недоліків директорка називає велику кількість організацій, які готові надавати освітні послуги, що не мають досвіду, не займалися цим, тому якість їхньої роботи під сумнівом. Вони мають враховувати специфіку освітньої діяльності.

Учителі потребують навчання психологічним навичкам, тому що зараз інші діти, зі своїм сприйняттям світу (покоління Z, X, Y).

Зараз, на думку інформантки, важливо вміти працювати з батьками *«тому що батьки іноді вимагають, а самі не розуміють що»*: батьки вимагають від школи не лише навчання, але й виховання, скидаючи цю функцію з себе повністю.

На державному рівні впроваджується механізм «гроші ходять за вчителем», але поки що він не відпрацьований і не зрозумілий.

Закон про повну загальну середню освіту не прописаний до кінця, освітяни поки що *«у підвішеному стані»*, не знають, чого чекати.

Раніше після закінчення курсів підвищення кваліфікації вчителі здавали письмові роботи або екзамени. Зараз це просто навчання, і це психологічно легше. На думку директорки, зараз в системі освіти через низькі зарплати залишаються лише вчителі-фанати, тому якщо вони хочуть, то навчаються, і не треба їх контролювати у цьому.

Розвиток громадянських компетентностей, розуміння засад демократії є важливими, особливо для класних керівників, яких є більшість серед вчителів.

Демократичні принципи, на думку директорки, полягають у розумінні кордонів власної свободи та поваги до вибору інших. Це, зокрема, стосується конфліктів, які діти часто вирішують лайкою та бійками.

Важливим для вчителів є вивчення сучасної психології підліткового віку.

Щодо впровадження НУШ, каже директорка, потрібне додаткове навчання із застосування ігрових елементів, роботи з Лего, пояснення психологічних особливостей роботи в групах з дітьми молодшого шкільного віку.

Учителі поки не розуміють, як дітям, що навчаються за програмою НУШ, переходити до 5 класу. Поки що важко судити про ефективність цієї програми, і якими будуть результати підсумкової атестації – незрозуміло. Наразі реалізація НУШ стикається на місцях із низкою проблем, і вчителі/адміністрація наразі не знає, як їх вирішувати: переповненість класів і недостатній простір для дітей, перевантаженість інформаційними технологіями тощо.

Незрозумілим є також перехід від формувального оцінювання до стандартного, але, каже директорка, навчання усі пройшли. Проте є певні переживання стосовно психологічного стану дітей після переходу.

«Ми оберігаємо дітей в першому, другому класі, і я не знаю, якщо ми в третьому прийдемо до оцінок і причому не «ти молодець», «ти розумник», а оцінки будуть нижчі, то як буде психологічна ситуація, бо вчитель був добрий, добрий, говорив «ти молодець», «постарайся ще трошечки», а тут візьметься і в журнал поставиться оцінка. Як суто психологічно вчителю перейти до цього, бо всі діти різні, і як враховувати ці індивідуальні аспекти розвитку дитини. Тут є певна суперечка».

Щодо інституційного аудиту, на думку директорки, накази МОН та Закон «Про освіту» є дещо неузгодженими, такими, що протирічать одне одному. Зокрема стосовно ведення документації та її перевірки, впровадження батьківської ради тощо. Тому це навчання було б доречним.

Директорка каже, що потрібне навчання із забезпечення академічної доброчесності в закладі освіти та важелів її контролю, які можна використати у школі.

На думку інформантки, основним мотивуючим фактором є бажання самого вчителя. Якщо нема волі до зростання, то ніхто не може це змінити. У школі, на жаль, є такі вчителі, що просто відпрацьовують свій час і не цікавляться освітою. Проте директорка вважає, що «навіжених», фанатів у системі освіти сьогодні близько 98%. Зараз, на переконання інформантки, є популярними тренінги з внутрішньої мотивації, тренінги, як запобігти вигоранню. Цікавою є думка, що важливими є тренінги «як не бути вчителем вдома», адже вчитель, який довго працює в школі, починає вчити всіх: і родину, і оточуючих, «він не помічає, що він вчить».

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

На думку директорки, МОН повинен затвердити ті організації, які можуть дати офіційний документ з проходження курсів. Якщо, каже інформантка, «гроші ходять за вчителем», як цей механізм реалізується? Міністерство має детально розписати нормативні документи щодо фінансування, зокрема, як адміністрація має розподіляти гроші на стажування/тренінги для різних вчителів. А оплачувати за власний кошт курси підвищення кваліфікації – дорого.

«Добре, один вибрав собі стажування в Німеччині, другий вибрав стажування в Одесі, наприклад, а на третього залишилось п'ять гривень, і я кажу: ти в мене проходиш курси у мене в школі, тому що коштів немає».

Райвно пропонують курси, які є в наявності, і це переважно курси ІППО. На цьому їх роль в плані підвищення кваліфікації обмежується. Учителі проходять певні курси поза межами ІППО – ГО, міжнародні програми, але не отримують сертифікатів/посвідчень. Директорка наводить приклад «Освіторії», куди і вона, й інші вчителі ходять на лекції Світлани Ройз. Там нема сертифікату, але це навчання є корисним та цікавим.

Конкуренція на ринку послуг підвищення кваліфікації для вчителів, на думку директорки, є дуже корисною. Це стимулює покращення якості освітніх послуг, самовдосконалення.

Сертифікати є важливими, щоб отримати атестацію, тому це є мотивуючим фактором у виборі провайдера освітніх послуг. Особливо для «пасивних» вчителів. Плюс сертифікат певним чином є гарантією якості.

«Курси, які дають сертифікат, вони повинні бути ефективними, з них повинен взяти багато інформації, особистісного зростання якогось, просто розслабитись інколи і отримати позитивні емоції».

Курси без грифу Міністерства, каже директорка, не можуть бути зараховані педрадою. Але насправді гриф не є дуже важливим. Важливішою є якість тренінгів.

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Дистанційна освіта – цікавий формат у разі відсутності прив'язки до певного часу. Він дає гнучкий доступ до ресурсів курсу: можливість перерватись, передивитись пізніше тощо.

Цей формат користується попитом серед учителів. Теми, що підходять для онлайн-навчання: ведення шкільної документації, ознайомлення з новинками, з підручниками, оформлення освітнього простору.

Відомі платформи: ЕдЕра та «Всеосвіта», «Педрада». Неважливо, хто є провайдером курсів, важлива особистість лектора, якість курсу.

Досвіду змішаного навчання немає. Інформантка вважає таку форму доречною.

Перепон у отриманні дистанційної освіти, на думку директорки, немає, є лише ймовірність того, що людина може насправді не пройти курс, а проконтролювати її складно.

Привабливості онлайн-навчанню може додати прив'язка до циклів, які проходять школи, зокрема, початок року, атестація тощо. Учителям потрібна підтримка у проходженні дистанційної освіти – технічна, і з боку адміністрації, і з боку викладачів онлайн-курсів, питання, джерела інформації.

Для вчителів старшого віку дистанційна освіта – не дуже зручна форма, оскільки вони не настільки технічно обізнані. Але найголовніша перепона – це дефіцит часу.

ТОП-ЛАЙН «Н-3»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи за проектом
«Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»
(школа не брала участі у програмі «Демократична школа»)*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

Основним джерелом підвищення кваліфікації директорка називає Полтавський інститут післядипломної освіти імені Остроградського (ІППО). Також відділ освіти пропонує тренінги, онлайн-платформи, онлайн-курси. Тобто проблем із можливостями підвищення кваліфікації немає.

Якщо порівнювати з минулим, зараз є можливість обирати будь-які курси і вчителям, і керівникам шкіл, зокрема, курси з психології, педагогіки. Раніше було «або/або».

«Ми їхали однозначно на курси підвищення кваліфікації як заступник або як директор, або вчитель української мови та літератури. На сьогодні я можу поїхати і удосконалити свої знання щодо систем освіти, наприклад, щодо формування компетентностей».

Вибір курсу – це свобода вчителя, і це є значною перевагою. Педрада лише затверджує двічі на рік обрані курси. Одним з факторів зацікавленості є актуальність форматів, тем тощо.

Система підвищення кваліфікації зазнала змін, насамперед, у формі навчання у вигляді тренінгів, де вчитель є активним учасником процесу, практичних занять, майстер-класів, онлайн-навчання. Директорка особисто схвалює ці зміни.

Серед тенденцій інформантка назвала «системну освіту», зміни, обумовлені концепцією НУШ, впровадженням нового держстандарту, зміною компетентнісного, діяльнісного підходу. Директорка каже, що зміни відбуваються і в тематиці навчання, і у формі.

Зміна у системі оцінювання/зарахування відбулась у тому, що за новими методичними рекомендаціями вчитель має за п'ять років набрати 150 годин підвищення. Раніше треба було просто раз на 5 років пройти курси. А зараз це «накопичувальний» метод, тобто вчитель повинен постійно вдосконалюватися.

Підвищення кваліфікації за загальними темами (громадянські компетенції, демократія), на думку директорки, є необхідним, оскільки вчитель має розвиватися постійно, зокрема, вчителі, які є класними керівниками. Інформантка вбачає одним з пріоритетних напрямків у роботі класних керівників роботу не тільки із дітьми, але й з батьками. І тут потрібні не лише предметні знання, а значно більше компетентностей.

Підвищення кваліфікації за програмою НУШ пройшли всі вчителі молодших класів, долучаються лише новачки. Тепер потрібно навчати вчителів середньої ланки, до яких діти, що займаються за програмою НУШ, скоро дійдуть.

Існує потреба у розумінні механізму внутрішнього аудиту як у адміністрації, так і у вчителів.

«Це є нове, що треба навчити, щоб вчитель знав, коли він підвищує свою педагогічну майстерність, фахову майстерність, коли він іде на атестаційний період, що він повинен сам заповнювати картку самоаналізу. Чи пройде він всі ті пункти».

Щодо управління і врядування, на думку директорки, є проблема співпраці педагогів, дітей та батьків. Батьки не чують вчителів, і через це страждають діти.

Тому важливо мати знання, яким чином працювати з батьками задля загального результату.

Щодо інституційного аудиту, каже директорка, загалом у цій темі все зрозуміло.

До формувального оцінювання інформантка ставиться дуже позитивно, вважає, що для початкової школи це є дуже правильним. Директорка працювала 4 роки регіональним тренером з формувального оцінювання і однією провайдерок в Україні. Вважає, що наразі майже усі вчителі розуміють його, тож проблеми з цим немає.

«Як то кажуть, це моє дітище, я його розумію, я його підтримую».

Реальною мотивацією у підвищенні власної кваліфікації є спілкування вчителів між собою та обмін досвідом. Усе індивідуально, звичайно, але більшість вчителів, які люблять свою роботу, мають таке бажання, навіть ті, хто працює 20-25 років.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Директорка вважає, що ніхто з названих суб'єктів не має значного впливу. Тобто є нормативи – 150 годин, а вчителі самостійно обирають курси і підвищують власну кваліфікацію. Інформантка схвалює право вільного вибору.

У місті нема курсів із підвищення, тому директорка вважає, що потрібна підтримка з боку ОТГ, місцевих відділів освіти, особливо у сільській місцевості.

Інформантка каже, що у Полтавському ІППО пропонують багато корисних, актуальних курсів для підвищення кваліфікації. Директорка сама зареєструвалась і пройшла протягом року три курси, тож саме цим курсам надає перевагу. У них є репутація, хороші фахівці. Є спеціалісти, що читають курси з критичного мислення, формування компетентності з тем освіти: «вони перейняли стратегічним мисленням». Викладачі ІППО приїздить до міста де знаходиться школа, якщо набирається група, і проводять тренінги на місцях, що є дуже зручним.

Сертифікація є важливою для проходження атестації.

«Якщо не буде сертифікату і не вказана кількість годин, і сертифікат буде не відповідати нормам, які встановлені методичними рекомендаціями щодо підвищення, - вони ж просто нам не зарахуються».

Гриф Міністерства є також важливим, оскільки дійсним вважається той сертифікат, де є гриф міністерства освіти.

Рішення про зарахування підвищення кваліфікації приймає шкільна педрада. Педрада також може прийняти рішення про зарахування наукової роботи як підвищення кваліфікації вчителя, бо це теж самоосвіта.

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Директорка ставиться до дистанційної освіти позитивно, оскільки сама закінчила університет таким чином.

На думку інформантки, перевагою онлайн-курсів є можливість отримувати освіту без відриву від роботи і родини.

Але оскільки така форма освіти лише набуває розвитку в Україні, складно оцінити її ефективність.

Директорка каже, що дистанційна освіта більше підходить для теоретичних знань. Практичні навички, тренінги, зокрема, впровадження діяльнісного, компетентнісного підходів, окремі предметні теми, все ж таки мають бути очними. Оскільки це треба відпрацьовувати з учителями.

«Я їздила у Чернівці на дводенну конференцію по стем-освіті. Це треба очно пройти. Не пройдеш його дистанційно, онлайн-курсом, тому що просто це треба бачити. Складання робіт, формування зон у стем-лабораторіях – це треба тільки наочно спілкуючись із людьми, переймаючи їхній досвід».

Популярні платформи дистанційної освіти – Освіторія, Прометеус, ЕдЕра. На якій саме платформі викладено курс для директорки не має значення. Інформантка каже, що серед вчителів ЕдЕра є найпопулярнішою, оскільки з неї все починалося, вона є актуальною і дієвою.

Досвід змішаного навчання є, бо раніше вже були такі курси – дистанційно-очні, коли лектори приїздили, начитували лекції, давали завдання, які треба було розв'язувати дистанційно. Але інформантка вказує, що особисто для неї це незручно. Директорка надає перевагу або дистанційному, або очному навчанню.

Перепорою для дистанційної освіти інформантка називає відсутність технічного забезпечення – комп'ютерів та швидкісного інтернету. Ще однією перешкодою вважає відсутність фінансів у вчителів на додаткове навчання. Багато курсів є платними, а можливості оплатити все немає.

Але це залежить від змісту курсу і від учителя. Директорка наводить приклад, що вчителі з її школи відвідали вже декілька хвиль курсу з критичного мислення в Полтавському ІППО за свій рахунок. Але зазвичай, каже інформантка, люди намагаються скористатися безкоштовними платформами і програмами.

Директорка впевнена у тому, що підвищити привабливість курсів може, насамперед, доступність – можливість прослухати/передивитись трансляцію/презентацію у будь-який час.

Підтримка вчителям у отриманні дистанційної освіти потрібна у вигляді зворотного зв'язку – важливо мати можливість поставити питання, поспілкуватись.

Важливо також обговорювати інформацію курсу з колегами, оскільки це «підстьогує» решту вчителів, і вони також долучаються до навчання.

У школі, у якій працює інформантка, є всі можливості для онлайн-навчання вчителів.

Очікування щодо майбутнього – щоб НУШ продовжилася, коли діти прийдуть до 5 класу, щоб починання Гриневич «не канули в Лету».

ТОП-ЛАЙН «Н-4»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи за проектом
«Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»
(школа не брала участі у програмі «Демократична школа»)*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

Основним провайдером курсів із підвищення кваліфікації донедавна були двотижневі курси обласного інституту підвищення кваліфікації педагогічних працівників (ІППО).

«Це, скажімо, традиційно і ніби як обов'язково, тому що принаймні до цього, до недавнього часу, поки у нас не розширились можливості підвищення кваліфікації, це було практично єдине джерело, єдиний заклад, де ми могли свою кваліфікацію підняти».

Зараз, завдяки змінам до закону про освіту, з'явилося багато інших можливостей проходження різноманітних тренінгів, онлайн-вебінарів, альтернативних курсів, що видають сертифікати, які зараховуються як підвищення кваліфікації. Вони цікавіші, сучасніші. Деякі з них безкоштовні, тому мають попит. Але отримання сертифікату іноді платне, а це є проблемою, оскільки поки що не до кінця зрозумілий механізм компенсації, тому такий формат освіти ще не повною мірою реалізується, якщо слухач не готовий отримувати його за власний кошт.

«В нашій ситуації у нас немає бухгалтерії, тобто все, що стосується оплати, а, відповідно, замовлень, це все проходить через відділ освіти. Тому залежить. Але і відділ освіти, кажуть, тут також є заручниками поки що. Ми якісь розгублені, ми поки що не дуже розуміємо, де що можна проходити, ті курси, де буде оплачено, де не буде оплачено, хто з них має ліцензію, в кого можна проходити, це багато запитань. Але це ж перший рік такий. Він пілотний, він перехідний. Я думаю, це все нормалізується».

Курси, що пропонуються ІППО, були нецікавими та неактуальними, вважає інформантка. Це стосується і предметних занять, і курсів для директорів. І також це стосується застарілого формату викладання та оцінювання результатів. Директорка вважає, що це може змінитись найближчим часом, якщо ці установи відчують конкуренцію. Але допоки є держзамовлення, і держава виділяє їм кошти, ситуація саме така.

«У нас були курси директорів минулого року, скажу відверто, я була розчарована і просто мусила відбути, тому що мені потрібні години, які будуть записані. Матеріали, які вичитувались, це вже вчорашній день».

На інших рівнях зміни відбуваються, хоча і не масово – інформантка наводить приклад курсів, що їх проводив методичний кабінет міського департаменту для вчителів біології, там були цікаві й сучасні теми та форми роботи. Зараз, за словами директорки, з 150 годин, необхідних для атестації, 75 вчителі мають пройти при ІППО, 75 – на вибір. І це, на думку інформантки, дуже добре, але знову вони стикаються з проблемою оплати, оскільки відділ освіти не має коштів, аби сплатити за сертифікат. А для вчителів 500-700 гривень за кожні курси – дорого. Але якщо є можливість взяти участь у безкоштовному навчанні в рамках міжнародної програми або організованої ГО/фондами, і директорка, і вчителі використовують таку можливість.

Щодо курсів з розвитку громадських компетенцій, громадської освіти, демократії і прав людини, директорка вважає, що це цікаво і важливо. Учителі в школі, якою інформантка керує, із ентузіазмом відвідують подібні програми та впроваджують нові форми роботи зі школярами.

Директорка торкнулась такої теми як «вигорання» вчителів. Інформантка вважає, що якісь курси з психології, тренінги були б дуже доречними.

«Вигорання ніхто не скасовував. Воно стало ще більшим, власне, через інформаційний потік і через те, що інформації настільки багато, настільки ми активно працюємо, що вчителі вимучені».

Стосовно НУШ директорка має враження імітації реформи, каже, що наразі робиться акцент на оформлення класу, зонування, «плакатики, смайлики, таблички». Але це зовнішні зміни, а не справжні. До того ж, зміни, запропоновані МОН за програмою НУШ дуже важко реалізувати.

Школа, якою керує директорка, є опорною. Наступного року вводять «школу повного дня» і, каже інформантка, можливо вдасться втілити ті задумки, що закладені програмою НУШ – нелімітований час навчання, заняття на вулиці, застосування нових форматів тощо. Принциповим моментом є також достатнє фінансування школи, вважає директорка.

Найважливішим мотивуючим фактором, на думку директорки, є самоорганізація та власне бажання підвищувати свій рівень освіти. На думку інформантки, якщо вчитель налаштований на отримання нових знань, він знайде собі джерела, де їх отримати, і формати (дистанційно/очно/заочно). Друге – це наявність фінансової можливості: *«все улирається в кошти. Всю зарплату відпускати на самоосвіту – це також не діло».*

За словами директорки, не вистачає курсів для директорів, зокрема з тімблдингу, комунікації з колективом тощо.

І взагалі для адміністраторів вибір обмежений.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Районний відділ освіти при сільській раді займається переважно бухгалтерією. Іноді вони скидають цікаві курси, платформи у Вайбер.

Директорка каже, що вони користуються освітніми послугами, що їх надають громадські організації, міжнародні фонди. На думку директорки, сертифікат важливий, оскільки він *«підтверджує певну кількість годин, яку ти набрав протягом року, а під час атестації протягом п'яти років».*

Щодо грифу Міністерства, як людині – він непотрібний, але, можливо, потрібен за законодавством. Для інформантки він має значення тільки тому, що він є підтвердженням наявності ліцензії провайдера освітніх послуг.

Директорка вважає, що рішення щодо зарахування підвищення кваліфікації на тому чи іншому курсі ухвалює організація, що проводить навчання.

«Коли ІППО, то це посвідчення зі штампом, що такий-то, такий-то пройшов таку-то програму у кількості стільки-то годин, прослухав такі-то курси. В сертифікатах десь приблизно так само є».

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

На думку директорки, потенціал ДО є дуже великим і затребуваним. Проте формат, у якому ДО зараз існує, ще не є оптимальним. Недоліком є обмеженість доступу до курсу або терміну проходження курсу у часі. Якщо проходження курсу збігається з часом проведення ДПА, ЗНО, атестації тощо, то вкластись в програму стає неможливим.

«У нас не така робота, що ми можемо запрограмувати її. У нас, по суті, ненормований, можна сказати, день і тиждень. Тому треба давати вчителям можливість проходити тоді, коли їм зручно, хоча б в межах календарного року поставити, але не три тижні».

Хоча директорка вважає, що ДО має потужний потенціал, інформантка поки що не зустрічала таких онлайн-курсів, які б її дійсно вразили. Поки що очні курси мають перевагу.

Для ДО краще, на думку інформантки, підходять теми, що стосуються якихось нових технологій, форматів занять, які «не привезеш», але онлайн можна подивитись, як воно працює на практиці. Вважає, що «звичайні курси – це теорія, а онлайн – це більше практика».

Відомі та популярні платформи онлайн-навчання: Прометеус, ЕдЕра, Всеосвіта та Наурок. Хто є провайдером – не важливо, головне, щоб контент був цікавим і корисним.

Досвіду змішаного навчання не було.

Раніше існувала проблема із забезпеченням вчителів гаджетами та інтернетом, віднедавна школа покрита Wi-Fi, тобто з цим проблеми немає.

Також є достатня кількість комп'ютерів в школі – два комп'ютерні класи і планшети.

Але якщо курс має конкретний час проведення занять, то для сільських вчителів це є проблемою, бо не всі мають комп'ютери вдома, а приходити до школи о 7-8 вечора незручно. Тим, хто має вдома власний комп'ютер, яким не користуються інші члени родини, такий час навпаки є зручнішим. Тобто доречно проводити навчання з можливістю підключитись у будь-який час.

Перевагою курсів було б поєднання 2-3 споріднених напрямків, щоб пройшовши курс слухачі мали б більш цілісне розуміння теми.

Раніше вчителям була потрібна підтримка у проходженні онлайн-навчання: як зареєструватись, як зайти в «кімнату», у стрім. Зараз вже майже всі все знають і орієнтуються самі.

Можливість контакту з викладачем курсу під час та після проходження є дуже важливим. Директорка каже, що наразі це питання є актуальним, цей зв'язок не є налагодженим «курс закінчено, до побачення». Хотілося б мати можливість поспілкуватись у процесі впровадження нових знань, обговорити результати.

Також важливо обговорювати інформацію з курсу з іншими слухачами. Часто мотивуючим фактором у проходженні курсів стає чужий досвід, коли вчитель бачить результати іншого вчителя. Проте, звичайно, мотивація в кожного своя, і, якщо вчителю нецікаво зростати, він цього не робитиме.

ТОП-ЛАЙН «Н-5»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи за проектом
«Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»
(школа не брала участі у програмі «Демократична школа»)*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

Система підвищення кваліфікації працює нормально, «як у всіх школах України». Раз на п'ять років усі вчителі школи повинні пройти курси підвищення кваліфікації здебільшого на базі Херсонської академії неперервної освіти (ХАНО). Також існує широкий вибір інших курсів, зокрема й онлайн. Альтернативні (не через ХАНО) курси, що видають сертифікати без грифів Міністерства освіти, зараховуються за рішенням педради школи як підвищення кваліфікації. Школа лояльно ставиться до такого підвищення кваліфікації, якщо курси не є «сумнівними». Ще не було випадків, щоб педрада не зарахувала курс.

«Це колектив людей, ви розумієте? Якщо одна людина пройшла вебінар, потратила купу часу і прослухала всі лекції, як можуть колеги це... Голосує вся педагогічна рада. Як можуть вони не проголосувати? На основани чого?»

Вибір курсів здійснюється вільно, але з чітким пріоритетом на те, що курс пов'язаний з предметом, який викладає вчитель. Курси пропонуються переважно ХАНО, міськвно та інтернет-ресурсами, пов'язаними з Міністерством освіти та науки (EdEra, Всеосвіта, Наурок). Інколи зі своїми пропозиціями звертаються громадські організації (наприклад, курси з інклюзивної освіти), або інші структури (наприклад, посольства Польщі, Греції, які проводять курси підвищення кваліфікації для вчителів польської та грецької мови).

Основною мотивацією, на думку директорки, є бажання змінити атмосферу та відволіктися від вчительських буднів.

Також важлива мотивація: поспілкуватися з колегами, зберегти робоче місце (підвищення кваліфікації є обов'язковою умовою), отримати нові навички, що в подальшому сприятимуть збільшенню заробітної плати (наприклад, навички викладання в інклюзивних класах). Важливим важелем до самовдосконалення є участь у різних конкурсах, типу "Учитель року", адже під час підготовки до них вчитель аналізує великий об'єм нової інформації.

Щодо тенденцій, то з'явилась більша кількість можливостей до підвищення кваліфікації через впровадження онлайн курсів. Проте є побоювання, що у майбутньому курси перестануть бути безкоштовними, як зараз, і не всі вчителі зможуть оплатити своє підвищення кваліфікації. У побажаннях до покращення курсів з підвищення кваліфікації інформантка вказала такі аспекти: впровадити більше інноваційних уроків, нових методів, рекомендацій до того, як правильно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології на уроках, а також як проводити «зелені уроки», тобто заняття на природі.

На думку директорки, особливих складнощів з НУШ у вчителів не виникає. Усі достатньо успішно освоїли інструменти НУШ. Проте існує деяке нерозуміння того, як користуватися методичними матеріалами.

«І дуже багато ми отримали методичної літератури, дуже багато отримали якихось... Кубики Лего, палички Кюізенера – очень много каких-то для детей раздаточных материалов. І оце все. Як працювати із цим матеріалом – оце все потрібно... Лего використовується на всіх уроках. Тому я вважаю, що треба, щоб розказували, як із дидактичним матеріалом вчителю знайти спільну мову».

Часто доводиться стикатись з непорозумінням батьків, які через відсутність оцінювання не можуть зрозуміти, як вчиться їхня дитина – добре чи погано, вони *«не бачать реальну картину, що знає дитина, а що не знає»*.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЕКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Інформантка вважає, що взаємодія між різними суб'єктами достатньо гармонійна. Безпосередньо з МОН адміністрація школи практично не взаємодіє. Усі контакти здійснюються через міськвно і через методкабінет.

Щодо провайдерів курсу, сама директорка надає перевагу обласному інституту, але каже, що й ті курси, які пропонуються різними громадськими та міжнародними організаціями, також є цікавими.

Сертифікат є важливою складовою, за умови якщо у ньому все ретельно розписано – який курс і скільки годин. Акумулюючи кількість годин вчителів може зарахувати курс підвищення кваліфікації.

Гриф міністерства важливий для атестації, проте приймаються й інші сертифікати.

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Інформантка оцінює формат дистанційної освіти позитивно. Проте вказує про наявність обмежень через технічні аспекти. Не всі школи мають можливість надавати вільний доступ до комп'ютеру та Інтернету, а вимагати від учителя, щоб він проходив онлайн курс вдома, керівництво не може.

На думку директорки, найбільш корисним форматом підвищення кваліфікації є формат у якому поєднується онлайн навчання з елементами практики, очного навчання, безпосередніх зустрічей .

Платформи онлайн-навчання: EdEra, Всеосвіта, Наурок.

ТОП-ЛАЙН «У-1»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи-учасниці програми «Демократична школа»
за проектом «Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

За словами інформантки, більшість вчителів проходять перепідготовку за своєю спеціальністю у Запорізькому обласному інституті післядипломної освіти (ІППО) раз на 5 років. Директорка каже, що курси ІППО дуже цікаві, прогресивні, викладання дуже якісне. Учителі, що їх проходять, завжди повертаються з новими ідеями і сповнені ентузіазму. Зокрема, тренінгові методики, інтерактивні заняття, знайомство із сучасними технологіями, методика роботи з Лего, робота поза межами шкільних класів, робототехніка тощо.

Додатково вчителі активно користуються можливістю, наданою «Законом про освіту», та відвідують або проходять навчання на курсах та стажуваннях, що їх проводять громадські та міжнародні організації (стажування у Фінляндії, школа Амонашвілі, «Демократична школа» тощо).

Директорка школи вважає, що сьогодні швидкість розвитку технологій певним чином визначає необхідність постійного навчання для вчителів – новітні педагогічні технології, технічні можливості, яких раніше не було, тощо. До того ж сучасні технології та мобільність дозволяють ділитися власним педагогічним досвідом та дізнаватись про досвід інших, і це теж є і стимулом і допомогою для підвищення власної кваліфікації.

«Для того, щоб залишатися сучасним, треба постійно навчатись. Це важливо для власного розвитку і для того, щоб залишатися цікавим для дітей».

Проте, за словами інформантки, існує ще фактор часу – відрив від освітнього процесу погано позначається на учнях, а підвищувати кваліфікацію в неробочий час не можна змусити, це вибір кожного окремого вчителя.

Щодо процесу вибору курсів, то непередметні курси вчителі обирають за власним бажанням, шукають в соцмережах, обмінюються досвідом цікавих тем/лекторів. Запорізький ІППО регулярно пропонує окрім предметних курсів інші, загальноосвітні, оскільки рівень викладання там є високим і курси, що вони пропонують, є цікавими, вчителі часто погоджуються пройти їх у свій вільний час. Учителів також консультує завуч з методичної роботи.

Перспективний план проходження курсів зазвичай погоджується педрадою на початку календарного року, але зміни можливі.

Постійне навчання (частіше, ніж раз на 5 років) сприймається не усіма однозначно позитивно. Для деякого – це додаткове небажане навантаження, суб'єктивний фактор залишається завжди.

Інформантка висловила побажання створення єдиного ресурсу, який акумулюватиме пропозиції різноманітних тренінгів/курсів для зручності користувачів. Він має містити повну інформацію: тривалість, формат, план, час проведення, вартість тощо.

Наразі можемо спостерігати такі тенденції. Змінився формат та його варіативність: очне/заочне/дистанційне навчання. Пропонується багато тренінгів, практичних занять, а не лише теоретична база.

Головне – вчитель отримав можливість вибору завдяки великому асортименту пропозицій щодо навчання.

З'явилися системи оцінювання та проходження курсової підготовки (зокрема, Moodle), тестування можна проходити вдома, на роботі, у будь-який зручний час. Це знімає певний стрес у вчителів та мотивує на подальше навчання.

У кожному курсі міститься велика кількість посилань на джерела інформації, які залишаються у вільному доступі, є можливість ознайомитися з «курсними» роботами інших та скористатись досвідом колег не лише одразу, під час проходження курсу, але й згодом. Є можливість «зворотного зв'язку» з лектором, радитись, корегувати тощо.

Формат «курсів» теж урізноманітнися – це може бути презентація, доповідь, тренінг.

Важливим нововведенням є перевірка робіт на плагіат.

Підвищення непередметної кваліфікації є дуже важливим і цікавим. Інформантка наводить приклад курсу «Демократичної школи» як вдалий приклад подібного навчання. Зокрема, директорка згадала тренінги з педагогами та учнями, посібники Ради Європи, посібники з формування громадських навичок. За словами інформантки, рік роботи в програмі допоміг «навести порядок у школі». Завдяки цьому навчанню вдалось донести до учнів, що «демократія – це життя в правовому полі». І для вчителів, і для дітей, і для керівництва школи було дуже важливим дійти спільного розуміння демократії та її механізмів, і це допомогло вибудувати конструктивні стосунки та полегшило навчальний процес загалом.

Це навчання навіть допомогло з проблемою «шкільного вандалізму» — діти інакше почали ставитись до шкільних меблів, обладнання тощо.

Оскільки програму НУШ було впроваджено нещодавно, усі нововведення потребують детальних роз'яснень: зонування класу, використання технологій (зокрема, для вчителів старшого віку), новий держстандарт, конкретні методики налагодження атмосфери в класі, як організувати дослідницьку діяльність учнів для молодших школярів, акцент на проектний підхід. Дуже корисними були 2-тижневі курси Запорізького ІППО.

Дуже важливим є навчання співпраці між вчителями та учнями, вчителями та батьками. Це новий підхід, до якого необхідно звикати усім учасникам процесу. Роль вчителя змінилася – тепер він має не стільки передавати знання, скільки допомагати учням їх здобувати.

«Вчителям треба себе «перебудувати», щоб бути для дітей наставником, ментором, другом, замість бути людиною, яка багато років поспіль була просто носієм знань».

Змінюється також і роль батьків, які мають стати партнерами в освітньому процесі. Залучати та мотивувати батьків поки що складно, цікаво познайомитися із досвідом інших учбових закладів, інших країн у цьому напрямку.

Щодо інституційного аудиту, директорка школи каже, що проблем немає завдяки програмі «Демократична школа» та конференції на тему інституційного аудиту «Освіта Запоріжжя у форматі ТОП».

Під час конференції керівники шкіл детально розбиралися із особливостями оцінювання учбових закладів, на що саме звертати увагу і з чим треба ретельно працювати, щоб відповідати вимогам аудиту.

Діагностика, яку проходять керівники шкіл на першому етапі програми «Демократична школа», дуже схожа на діагностику, що її вироблено Державною службою якості освіти. Якщо всередині школи є зворотний зв'язок з учнями та вчителями стосовно проблем, які виникають під час учбового процесу, і якщо керівництво школи вчасно реагує, то *«нема чого боятись під час аудиту»*. Директорка школи вважає, що зараз у нормативних документах дуже чітко та зрозуміло прописані всі засади та принципи нового формату освітнього процесу. Тож, якщо слідувати всім рекомендаціям, навчальний процес буде організовано найкращим чином, і боятися аудиту не варто.

Формувальне оцінювання – це новий підхід, тому спеціальне навчання є необхідним.

Дискутуючи тему мотивації вчителів щодо підвищення власної кваліфікації, інформантка висловлює думку, що для деяких учителів підвищення кваліфікації є виключно формальним заходом, спричиненим вимогами щодо сертифікації. Для деякого – можливість відволіктись від шкільної рутини, перемкнутись на інших людей, трохи іншу діяльність. Стажування та поїздки до інших країн мотивують можливістю *«побачити світ»*.

Якщо оцінити у відсотковому співвідношенні «новаторів» та «консерваторів» серед вчителів школи, якою керує директорка, воно становить 50/50.

«Новатори» самі прагнуть чогось цікавого, нових знань, спілкування з колегами та обміну досвідом, можливості покращити свою роботу і результати навчання. «Консерватори» більш формально ставляться до необхідності підвищення власної кваліфікації.

Здебільшого, каже директорка, ресурси мають усі, хто хоче. Поїздки вчителів до інших міст на курси, часто оплачуються організаторами курсів, у самій школі є комп'ютерна техніка для проходження онлайн навчання.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЕКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Злагожденість і системність у процесі взаємодії з різними суб'єктами впровадження нововведень є дуже важливою, з точки зору інформантки. Це дозволяє почуватись впевнено і керівникам, і вчителям.

Наразі МОН ретельно працює над розробкою нормативних актів та забезпечує усіма необхідними розпорядчими документами. Важливо, щоб документація поступала вчасно і містила зрозумілі роз'яснення щодо нововведень. Це значно полегшує роботу. Коли цього немає, виникає багато питань та інтерпретацій.

Основна роль у розвитку та впровадженні післядипломної освіти належить обласному департаменту освіти. Від них дуже сильно залежить те, як у регіоні здійснюється процес навчання вчителів, у Запоріжжі департамент працює дуже ефективно, як у плані змісту навчання, так і у фінансовому.

Міський департамент освіти також відіграє потужну роль у роботі з молодими вчителями, вони організовують неформальні заходи, які є дуже цікавими та мотивуючими, зокрема щорічний форум «Асоціації молодих вчителів», проект «Управлінська сотня кадрового резерву», проекти інформаційного-методичного центру.

Зараз, за словами директорки, праця з післядипломної роботи вчителів є дуже системною та всебічною на усіх рівнях: обласні, міські, районні. Дефіциту інформації та можливостей навчання немає, співробітники цієї сфери працюють злагоджено та дуже ефективно.

Роль батьків у мотивуванні вчителів до навчання є не дуже значною, це ймовірніше внутрішньосистемна тема.

Проект «Демократична школа» відкрив потенціал подібної співпраці: ГО «Рада реформ», «Карітас-Запоріжжя» – тренінги з лідерства для старшокласників, з реалізації проектних технологій, «Університет Республіка» проводили тренінги з громадянської активності та відповідальності, «Молодь дебатує» – тренінги з методики організації дебатів, «Платформа спільних дій» надала приміщення для проведення ігор з фінансової грамотності для школярів.

Громадські організації надають дуже корисні освітні послуги та наразі є важливим елементом післядипломної освіти вчителів, але часто не надають сертифікатів, і це є принциповою відмінністю.

«Ми не можемо відійти від формального боку закону. Потрібно документальне підтвердження курсової підготовки. Тому навчання, яке пропонується громадськими організаціями, є потужним доповненням до формальної освіти».

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

На думку директорки, дистанційна освіта – це прекрасний формат навчання, але він має певні обмеження. По-перше, вікові. Викладачі старшого віку часто мають складнощі з користуванням онлайн ресурсами, такий формат не є для них комфортним, зокрема психологічно. Тому така форма навчання користується більшим попитом серед молодих вчителів. По-друге, цей формат більш підходить для теоретичних знань, «предметного» навчання. Є речі, які потрібно відпрацьовувати практично, особливо те, що стосується взаємодії з дітьми, налагодження сприятливої психологічної атмосфери у класі, роботи з Лего, новими дидактичними матеріалами тощо. Робота в команді, комунікація та живе спілкування, безпосередній зворотній зв'язок багато важать.

Популярні платформи онлайн-навчання: EdEra, оскільки там великий вибір як предметних, так і курсів з громадянської освіти, і курси з НУШ; Всеосвіта.

У виборі провайдерів курсів важливим є наявність легітимної сертифікації, відгуки вчителів. Також важливими факторами є легкість аплікаційної форми, можливість скористатися ресурсами курсу у неробочий час та після закінчення навчання (зокрема, чи залишається доступним вебінар після його закінчення трансляції) тощо.

Перешкодою дистанційного навчання можуть стати відсутність інтернету або технічного обладнання у вчителів вдома. Зокрема, це стосується вчителів старшого віку.

ТОП-ЛАЙН «У-2»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи-учасниці програми «Демократична школа»
за проектом «Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

Раніше вчитель мав раз на п'ять років пройти курси підвищення кваліфікації. Зараз рекомендується 30 годин щороку. Школа, якою керує інформант, працює по триместровій системі, що додало два канікулярних періоди. Директор орієнтує вчителів школи до використання цього часу для підвищення кваліфікації як щодо власного предмету (математика, фізика тощо), так і в інших галузях знань (психологія, медіаграмотність тощо). Форми підвищення кваліфікації, які реалізуються в школі – це онлайн курси, відвідування очних тренінгів та семінарів, організація заходів із запрошеними спеціалістами (наприклад, приватна школа Британіка представляла курс із використання інтерактивних технологій), тренерами, виступами вчителів школи щодо їхнього досвіду.

“Спектр можливостей [підвищення кваліфікації] дуже широкий, не треба покладатися тільки на державу”.

Розвиток громадянських та інших більш широких компетенцій для вчителів інформант вважає дуже важливим з декількох причин. Вузька спеціалізація не сприяє “авторитету” серед учнів. Радянський досвід щодо стосунків вчитель-учень має бути замінений демократичними формами. Вони зі свого боку дозволяють будувати партнерські взаємини з учнями та батьками.

Для просування реформи “НУШ” корисними є такі теми з підвищення кваліфікації, як вибудовування партнерських стосунків з батьками, критичне мислення, психологія навчання.

“Якщо ти сам не будеш себе підганяти, то ти залишишся поза конкурсом” – таке усвідомлення мотивує вчителя зараз до підвищення кваліфікації, вважає інформант.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

МОН “розробляють нормативку” щодо підвищення кваліфікації. Обласний ІПО у Білій церкві шукає нові шляхи роботи, зокрема, проводить курси на базі навчальних закладів області, що інформант дуже схвалює. Районне управління освіти фіксує та враховує проходження вчителем курсів під час атестації. Засновником школи є районна рада, але вона цими питаннями не переймається. Батьки впливають тільки опосередковано.

Зараз під час вибору місця та тематики підвищення кваліфікації вчителя діє принцип *“гроші йдуть за вчителем”*, тобто вчителі “не прив'язані” до обласних інституцій післядипломної освіти.

Інформант стверджує, що наявність сертифікату за результатами проходження курсів обов'язкова у зв'язку з атестацією.

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Обсяг використання онлайн курсів учителями школи визначається інформантом як великий: не вистачило аркушу ватмана, щоб умістити стікери з назвами курсів, які вчителі школи пройшли за рік (завдання пропонувалося на педраді перед 1 вересня).

Хоча на початку цієї практики адміністрація школи *“наполегливо рекомендувала”* кожному вчителю пройти по 3 курси на ВУМі. Інформант згадує платформу ВУМ як ресурс для саморозвитку вчителів, а також вказує такі платформи, як Освіторія і Prometeus. Серед міжнародних програм інформант згадує “Горизонт 2020”, КОСМО, Еразмус.

Головною перешкодою онлайн навчання вчителів вважає рівень мотивації, бо Інтернет є, а час завжди можна знайти.

“Якщо є потреба внутрішня [зацікавленість темою], вчитель буде проходити онлайн курс... Але він не перекриє спілкування вживу”.

Тому інформант не рекомендує ототожнювати сертифікат про проходження онлайн курсу та підвищення кваліфікації. Затребуваним у зв'язку з цим є спілкування під час проходження онлайн курсу з його авторами, і таким варіантом для інформанта є вебінар. Матеріально-технічні ресурси для проходження онлайн курсів (комп'ютер, смартфон, Інтернет) у вчителів є.

.

ТОП-ЛАЙН «У-3»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи-учасниці програми «Демократична школа»
за проектом «Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

Сучасна нормативна база, як свідчить інформантка, визначає для вчителів необхідний обсяг годин підвищення кваліфікації із сертифікатами для отримання атестації. Підвищення кваліфікації вчителів цієї школи поєднує традиційні та нові форми, а саме: проходження в обласному Інституті післядипломної педагогічної освіти (переважно) профільних курсів, одноденних курсів, тренінгів вебінарів, а також онлайн курсів на платформах EdEra, Prometeus. Предметні курси є обов'язковими для атестації. Також вчителі об'єднуються у творчі кластери (сучасний варіант методичних об'єднань) переважно за предметами, а також за спільними методичними проблемами, над якими вони працюють, або за іншими актуальними для них темами, наприклад STEM-освіта.

Вибір змісту підвищення кваліфікації також може бути пов'язаний із "візією школи" (певним напрямком, що обраний школою). У школі інформантки – це тематика громадянських компетентностей, інклюзивної освіти та освіти для сталого розвитку. На вибір вчителями курсів в рамках підвищення кваліфікації також впливають близькість, зручність, транспортна досяжність, тривалість та умови фінансування поїздки. Перевагою сучасної практики підвищення кваліфікації вчителів є розмаїття можливостей та самостійність вибору вчителя. Серед недоліків інформанткою згадуються невиправдані очікування: *"Буває так, що ми очікуємо від курсів, на які ми їдемо, чогось більшого ... інколи ми приїжджаємо на тренінг, а в результаті отримуємо лекцію"*. Не завжди є ефективний зворотний зв'язок про те, чи використовує вчитель після курсів та отримання сертифікату нові знання й навички.

Курсів щодо демократії та громадянських компетентностей, які на думку інформантки зараз є дуже актуальними, не вистачає. Винятком є програма "Демократична школа", яка формує розуміння проблематики демократичного врядування через заглиблення за допомогою тренінгів. Для реалізації реформи "НУШ" потрібні курси, орієнтовані на середню та старшу (не тільки на початкову) школу.

Затребувані теми можливих курсів: новий державний стандарт, компетентнісний підхід, інклюзивна освіта, критичне мислення, розвиток громадянських компетентностей на уроках, а також щодо нової системи оцінювання якості освіти. Реальне підвищення кваліфікації – *"це щоденна робота. Щодня вчитель навчається. Чи то в онлайн семінарах, ... чи то перебуваючи в колективі про щось дізнаєшся нове, це й самоосвіта"*. Інформантка підкреслює, що вчитель зараз має постійно навчатися, щоб бути *"на голову вище від дітей. Бо діти зараз продвинуті, знають, чого вони хочуть. ... Те, що їм нецікаве, вони не сприймають, відмовляються"*, а щоб учнів зацікавити, треба вчитися. Звичайно, має значення матеріальна й фінансова сторона: чи далеко їхати на курси, чи оплачується поїздка.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Серед суб'єктів, які впливають на підвищення кваліфікації: МОН – визначає нормативну базу, організаційні рамки; на обласному рівні інформантка згадує Інститут підвищення кваліфікації в Дніпрі (обласний рівень); на рівні міста діють творчі групи вчителів, орієнтовані на різні теми (як предметні, так і, наприклад, тема соціалізації особистості, розвивальне навчання тощо).

Батьки безпосередньо не впливають на підвищення кваліфікації, але вони є *замовниками освітніх послуг* та зацікавлені в підготовці вчителів їх дітей: *"Батьки ведуть дітей до кваліфікованих, сучасних, творчих вчителів"*. Інформантка висловлює побажання, щоб заходи з підвищення кваліфікації частіше відбувалися в їхньому місті, таким чином простіше було б організовуватися.

Вибір серед провайдерів курсів підвищення кваліфікації зумовлений не стільки типом провайдеру, скільки зручністю, досяжністю, наявністю фінансування тощо (*"Не дуже перебираємо"*). Зразком на сьогоднішній момент для інформантки є програма "Демократична школа". Завдяки глибині, системності, методологічній цілісності, використанню тренінгових технологій та просуванню від простого до складного ця програма дозволяє зсередини опанувати громадянські компетентності. Зокрема практичним висновком участі для інформантки стало розуміння, що цінності, ставлення, розуміння, відповідальність, свідомість (як елементи громадянських компетентностей) формуються на будь-якому уроці, предметі, є наскрізними, а не тільки створюються на виховних заходах патріотичної спрямованості. Сертифікати для вчителів важливі, вони їх часто вішають в рамках на стіну, щоб бачили учні, батьки, колеги. Зараховує пройдені курси педагогічна рада та Академія ПДО.

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Потенціал дистанційної та онлайн освіти інформантка визнає як великий, бо це зручно, у будь-який час можна зареєструватися та навчатися. Відповідна технічна забезпеченість вже наявна: комп'ютери й Інтернет є майже у всіх.

Багато курсів вчителі школи проходили на EdEra, Prometeus, зокрема про компетентнісний підхід, інтерактивні форми роботи на уроці, сучасні форми оцінювання. Змішане навчання розуміється інформанткою насамперед як очно-дистанційні курси, які пропонують Інститути підвищення кваліфікації. Також це вебінари, де вчителі діляться своїм досвідом. А ще – це можливість у рамках онлайн курсів спілкуватися з їх авторами, що трапляється нечасто.

Перепоною для вчителів у проходженні онлайн курсів є нестача часу, бо вчителі мають велике навантаження.

"Ніхто тобі зараз нічого не повинен. Ти маєш сам, якщо хочеш працювати, йти в ногу з часом. Хочеш, щоб до тебе йшли діти – маєш навчатися сам".

Також до самоосвіти вчителів спонукає моніторинг якості – внутрішній та зовнішній. Зацікавленість у спілкуванні з колегами під час та після проходження онлайн курсів у вчителів є. Зараз ця потреба задовольняється можливістю представити результати навчання на нараді при директорі та на інших заходах у школі чи в рамках міських вчительських творчих груп. Щодо ресурсної забезпеченості проходження онлайн курсів, інформантка вказує, що у разі необхідності вчителі можуть користуватися комп'ютером та Інтернетом на базі школи.

ТОП-ЛАЙН «У-4»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи-учасниці програми «Демократична школа»
за проектом «Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

Традиційна схема підвищення кваліфікації на курсах Інституту післядипломної освіти не задовольняла інформантку давно. Зокрема обмеженість системи кафедр, коли вчителі комунікують тільки в своєму предметному колі:

«Люди не бачать можливості для математики, наприклад, навчитися чогось нового на уроку фізичного виховання».

У школі інформантки запроваджені заходи щодо обміну досвідом, наприклад, протягом канікул проводяться тижні педагогічних нововведень з майстер-класами вчителів. Це мотивує вчителів розказати про нові методики та знахідки, а інших заохочує до власного пошуку. Також запрошують до себе гостей із тренінгами, учителі виїжджають за межі міста (наприклад, на міні Edcamp) та проходять онлайн курси. Навчання вчителів за тематикою громадянської освіти, демократизації освіти інформантка вважає абсолютно необхідним:

«Школа в наш час не може обмежуватися тільки наданням знань. Ми маємо готувати людину, випускника, який готовий до реалій життя».

Учителі, які вважають радянську освіту за найкращу, не сприймають цього. Але розуміння демократичних цінностей учителем не є суто проявом лояльності до сучасного ладу, але безпосередньо впливає на навчальний процес, а саме: сприяє формуванню атмосфери свободи й відкритості для учнів та вихованців, що зі свого боку відображається на мотивації до навчання та його результатах.

Для просування реформи "НУШ" затребуваним є поінформованість вчителя "з першоджерел".

Наприклад, це стосується ідеї й методики з використанням конструктора Лего: *"в суспільстві йде, що це бавцянка, не дає ніякого результату, що це дурниці"*. Зрозумівши, що це спосіб навчання і певна методика, інформантка організувала у своїй школі заняття для викладачів середніх та старших класів із показом та роз'ясненням методики. Також потребують пояснення такі пов'язані з реформою теми, як якість освіти, інституційний аудит, формувальне оцінювання. Реальне підвищення кваліфікації вчителя відбувається, на думку інформантки, завдяки *"здоровій конкуренції і формуванню корпоративного духу"* школи, де разом вчителі-предметники й адміністрація створюють всебічно розвиненого випускника.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

МОН визначає законодавчу базу підвищення кваліфікації, але, акцентує інформантка, не розроблене Положення щодо підвищення кваліфікації. Значну роль у підвищенні кваліфікації відіграє Тернопільське міське управління освіти – дуже відкрите та прогресивне. Управління отримало ліцензію на надання освітніх послуг безперервної освіти, де проводять заняття вчителі шкіл міста, зокрема інформантка та дехто з її підлеглих. Акцентується, що вчитель має право вибору де і який курс з підвищення кваліфікації проходити. Обласний Інститут післядипломної педагогічної освіти директорка характеризує як осередок радянського "совдепівського" духу, який продовжує пропонувати нудні лекції.

Щодо ролі батьків, школа інформантки залучає батьків-спеціалістів з певних питань (наприклад, інклюзивна освіта, лідерство) до різних форм співпраці.

"Мама працює в політехнічному університеті й розробила курс з розвитку лідерських якостей дітей. ... Хто хоче з дівчат, хлопчиків – займаються з нею по суботах".

"Рейтинг" провайдерів підвищення кваліфікації, на думку інформантки, виглядає наступним чином: Інститут післядипломної педагогічної освіти на останньому місці, міжнародні програми дуже бажані, але участь потребує фінансових затрат, тому на першому місці громадські організації. Отримання сертифікату для вчителя є дуже важливим:

"Є сертифікат – є папірець, є години (підвищення кваліфікації)".

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Формат онлайн навчання ще недавно викликав страх у вчителів, акцентує інформантка. Але зараз вже є розуміння, що це комфортно, зручно та не потребує додаткових фінансових витрат. Але для частини вчителів є важливим живе спілкування, віддається перевага відрядженням, якщо на це є кошти. Тобто загалом є потреба комбінувати онлайн курси з живим спілкуванням, хоча про якісь можливості спілкування в рамках самих онлайн курсів інформантка не згадує.

Серед платформ онлайн навчання інформантка згадує EdEra. Онлайн курси масово проходили вчителі початкових класів два роки тому в рамках "НУШ".

Матеріали та формат дуже подобаються, акцентується значення того, що це український продукт. Із гордістю згадує приклад ефективної боротьби за академічну доброчесність на платформі (відстежили та припинили розповсюдження відповідей на питання тестів). Також директорка згадала платформи Всеосвіта, Освіторія, На урок.

Відповідаючи на питання про змішане навчання, інформантка вказала електронні щоденники та журнали, тобто, у своїй практиці директорка вже перейшла до використання змішаних засобів.

Перепоною для онлайн навчання вчителів, на думку інформантки, є забезпеченість технікою й Інтернетом та фінанси. Оснащення школи комп'ютерами та інтерактивними приладами призводить до зростання потреб вчителів щодо використовуваної техніки: вони вже не хочуть ходити у спеціальний комп'ютерний клас, а хочуть мати власне облаштоване робоче місце, наприклад. Переважно вчителі орієнтовані на традиційні форми з елементами чогось нового, страх нового є певною перепоною. Тому крім фінансів необхідна ще й сміливість. Підтримкою для вчителів, як каже інформантка, стає позиція адміністрації, моральне й матеріальне заохочення з її боку, а також відчуття необхідності такого навчання задля власного розвитку. Дуже важливим є обговорення інформації курсу та набутого досвіду з колегами, що додасть оцінку власних досягнень та допоможе не загубитися у нововведеннях.

ТОП-ЛАЙН «У-5»

*за результатами експертного інтерв'ю
з директором школи-учасниці програми «Демократична школа»
за проектом «Ефективність онлайн-ресурсів для навчання вчителів»*

БЛОК №1. НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ: РОЗПОВСЮДЖЕНІ ПРАКТИКИ ТА НОВІ ТРЕНДИ

За словами директора школи, підвищення кваліфікації вчителів сьогодні відбувається у двох основних напрямках. Це – традиційне «предметне» навчання, що його пропонує обласний ІППО, навчання на курсах, які пропонують громадські організації та онлайн навчання, яке вчителі самостійно обирають для себе через Інтернет. Окремо він виділяє навчання по НУШ.

Учителі обговорюють знайдені цікаві курси на педраді, план затверджується.

Якщо оцінювати у відсотковому відношенні, то можна виділити такі категорії вчителів у школі: 10% активних, «креативних», які постійно шукають нову інформацію; близько 40% тих, хто охоче сприймає нову інформацію та використовує і близько 50% «пасивних». Директор каже, що взагалі вчительська спільнота є інертною, їм дуже важко вийти із зони комфорту. Навіть за наявності великої кількості курсів, вони шукають причину не проходити «зайве» навчання.

«Активні» вчителі з ентузіазмом діляться інформацією і залучають решту колег до проходження курсів. Зокрема це курси або тренінги з протидії булінгу, створення толерантного середовища. Ці курси пройшли всі вчителі в школі. Також кожен шукає інноваційні методики викладання своєї дисципліни, які їм до душі.

Інформант впевнений у тому, що навчання вчителів має бути постійним, бо один раз на п'ять років – замало. Хоча для багатьох вчителів так було зручніше.

«Раз на п'ять років поїхав, а потім тебе ніхто не чіпає, і працюєш собі «по накатаній». Але зараз потрібно змінюватись, іти в ногу з часом, з освітою, сучасним напрямком, тоді треба щорічно проходити навчання».

Директор каже, що після впровадження проекту «Демократична школа» кількість «активних» значно збільшилася, у багатьох з'явився інтерес до подальшого навчання. Інформант вважає, що це вдалося завдяки інтерактивному формату навчання.

Зараз школа бере участь у всеукраїнському проєкті з формування оцінювання громадських компетентностей (Програма “Демократична школа”). Учителі використовують цей підхід і у навчальному процесі. За словами директора, наступного року школа впроваджуватиме альтернативну систему оцінювання з переведенням на 12-ти бальну систему у гуманітарних науках, а, можливо, і у точних науках.

Зміни у системі підвищення кваліфікації, на думку інформанта, змінилися протягом останніх років на краще. Раніше здебільшого проводились лекції, зараз більший акцент на інтерактивне навчання, і це правильно. З'явилося багато тренінгів, збільшилась прикладна спрямованість. Коли не було доступу до джерел інформації, ІППО були єдиними носіями знань. Тепер теорію можна знайти і в Інтернеті, тому наразі важливіше відпрацьовувати на практиці прийоми та методики. Зараз формат навчання залежить від запитів учителів.

Не вистачає курсів з системного оцінювання. Також, на думку інформанта, не вистачає практичних знань з деяких предметів.

Як вчителю інформатики, наприклад, йому не вистачає курсів з «Робототехніки», курсів програмування додатків для смартфонів, ігор тощо – тобто те, що дійсно актуальне і цікаве для дітей. Сучасні діти спрямовані на швидкий результат, каже директор, тож їм треба давати таку можливість, і школа має йти на крок вперед, пропонуючи їм новітні технології замість «плентатися позаду».

Щодо навчання для керівників учбових закладів, директор вважає, що необхідно додавати курси з протипожежної безпеки, цивільного захисту, навчання щодо структури газового господарства тощо. Це буде і корисно, і не потребуватиме виділення окремого часу та фінансів.

Щодо сучасних тенденцій у сфері підвищення кваліфікації, це, по-перше, вільний вибір вчителями навчальних курсів, вибір місця проходження.

Підвищення кваліфікації на тему розвитку громадянських компетентностей, громадянської освіти, засад демократії, на думку директора, є обов'язковими. Оскільки, на переконання інформанта, освіта не полягає тільки в предметних компетенціях. Громадянська компетентність є складовою навчальної програми, освітнього плану школи, якою керує інформант, і типових навчальних програм загалом. Тому це вкрай необхідно. Учителі його школи пройшли курси «ДШ» і досі користуються матеріалами та ресурсами, що були надані програмою.

Директор вважає, що найважливіше у реформі НУШ – це забезпечення рівності всіх у доступі до навчання. Найбільшою проблемою впровадження реформи стала інклюзія. До школи прийшли діти з аутизмом, і вчитель не має фахових знань для роботи з такими дітьми.

Тому інформант вважає за необхідне впроваджувати окремі модулі з нозології для вчителів та асистентів вчителів, які працюють в інклюзивних класах. Це могло би бути корисним і для предметників, і для позашкільних вчителів.

«Для нас це надзвичайно болюче. Ми робимо помилки, які могли б не робити. Ми потім бачимо, що це недобре і змінюємо. А якщо б вже знали і мали теоретичні знання, як працювати з цими дітьми, то було б значно простіше».

Інша проблема щодо НУШ – це 3, 4 класи та перехід до середньої школи. Директор каже, що поки що абсолютно незрозуміло, як це відбуватиметься. Основне питання: як перейти від системи формуального оцінювання до бального оцінювання, чи це не стане причиною психологічної травми у дитини.

Служба якості освіти Івано-Франківської області проводить навчання щодо інституційного аудиту, тому це не є проблемою. Сам директор включений до числа освітніх експертів. Але загалом вважає це навчання за необхідне.

Зараз на керівника школи покладається багато функцій, яких не було раніше, зокрема фінансова функція, господарницька, автономія закладу. Це справді важка роль, і дехто, каже директор, не розуміє, що від нього хочуть, відсторонюються і «пасуть задніх». Методисти не мають таких знань, тобто має бути більше навчання для адміністрації школи з напрямку. Також важким завданням для керівників є розробка правил співпраці між адміністрацією-вчителями-учнями, впровадження учнівського самоврядування. Часто виникає проблема «є правила, а де ж обов'язки?», бо це невід'ємна частина «суспільного договору».

«Якщо є правила для учнів, то мають бути правила і для вчителів, і для батьків, і для обслуговуючого персоналу. І вони мають бути рівноцінними, і мають розроблятися спільно».

Щодо системи забезпечення якості освіти, директор вважає, що засади цієї системи мають роз'яснюватись усім – і вчителям, і керівникам. Система змінилася кардинально. Раніше вчитель мав більш «авторитарну» роль – не враховувалася думка батьків, вчителів і навіть рівень засвоєності знань учнями, а тільки результати окремих учнів на олімпіадах. Зараз такий підхід не відповідає сучасному Закону про освіту. Директор каже, що в його школі вони намагаються змінити підхід і залучають учнів старших класів до оцінювання роботи вчителів. Багато кому це не подобається, але вони мають розуміти, що так правильно. Можливо, каже директор, це варто роз'яснювати на курсах для вчителів, і вони стануть рушійною силою, якщо керівники пручаються подібним змінам.

Реальними мотивуючими факторами є власне бажання впровадити почуте/побачене, аналіз результатів та корегування своєї роботи. Важливою є підтримка керівництва та реальна оцінка, чи є реальні результати, чи просто вчителю це подобається, але ніяк не впливає на учнів. Також мотивацією є бажання поділитися власним досвідом.

Директор каже, що для вчителів визнання – словами, грамотою, добрим словом від батьків – є дуже важливим. Особливо це стосується молодих вчителів, які ще мають малу зарплату і прагнуть розвиватись. Вони хочуть впроваджувати свої нові ідеї.

Молоді вчителі нещодавно самі навчалися в школі і бачили весь процес з іншого боку, та хочуть змінити його як вчителі. Такі вчителі запалюють й інших, змушують продовжувати розвиватися і змінюватися.

БЛОК №2. ВЗАЄМОДІЯ З РІЗНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

МОН вплинуло позитивно, вважає інформант, оскільки дало вчителю можливість вибору.

Обласні департаменти освіти потужно підтримують ІППО, набирають слухачів. Є й інші освітні заклади, що пропонують післядипломну освіту, але ІППО займаються цим більш активно і вже в грудні мають план роботи на наступний рік. До них швидше доходить інформація від Міністерства, тож вони оперативніше реагують і пропонують курси.

Районні методичні кабінети, вважає директор, мають залишитися, бо вони найближчі до вчителів. Методичні кабінети можуть організовувати на місцях співпрацю вчителів одного напрямку, це дуже зручно і корисно. У громадах часто об'єднують вчителів різного напрямку для навчання, і це є правильним для напрацювання загальнопедагогічних тез, проте вчителям предметникам важливе спілкування між собою.

Батьки не впливають безпосередньо, але висловлюють свої побажання щодо зміни навчального процесу, і ці пропозиції можуть враховуватися у подальших планах школи зокрема на додаткове навчання.

Постійної комунікації між директором та представниками ОБЛВНО, РАЙВНО немає, вона відбувається лише за необхідності.

Підвищення кваліфікації за кошти, що надаються МОН, традиційно проходить через ІППО. Це здебільшого предметне навчання, воно є офіційним, сертифікованим і обов'язковим.

Але додатково школа співпрацює з міжнародними та громадськими організаціями: із проектного менеджменту, впливу на рішення громади, із прав людини, засад демократії тощо.

У тренінгах беруть участь і вчителі, і учні. Школа дуже включена в співпрацю із ГО – вони пишуть запити разом, виграють і отримують необхідних тренерів. Це безкоштовно, тому школа активно використовує цю опцію. Іноді за результатами навчання для вчителів деякі курси проводяться і для дітей, зокрема тренінги з правової освіти. Навчання з боку недержавних організацій є зручнішим через те, що тренери приїждять до школи, проводять 2-3-денні тренінги, і це майже стільки, скільки ІППО за весь рік. Школа залучає декілька організацій впродовж року, тож, якщо порівняти, ГО, недержавні організації, представники міжнародних фондів проводять більше навчання, ніж ІППО.

До того ж, каже директор, тренери є більш гнучкими, здатними підлаштовуватися, адаптувати програму курсу під аудиторію, під конкретні запити в рамках теми курсу, на відміну від методистів ІППО. У тренерів також більш гнучкі задачі щодо результатів навчання, розподілення часу на різні завдання, вони не мають суворих рамок. І через це тренери більш прогресивні.

«Методисти ІПО зазвичай мають свій план: перше, друге, п'яте. І крок вправо – крок вліво не допускають. Мабуть, вони такі самі як більшість вчителів – інертні. Потребують час для змін. Вони бояться, що не вийде результат, якого вони очікують».

Зараз гриф МОН не є настільки важливим після того, як МОН дало право педраді зараховувати підвищення кваліфікації. Він важливий для «інертних» вчителів, «щоб їх ніхто не чіпав, щоб вони не ходили на засідання педради і не мали звітувати».

БЛОК №3. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

У школі, в якій працює інформант, дистанційна освіта користується попитом. Але директор акцентує увагу на тому, що ДО більш підходить для теоретичного навчання, очне навчання – для практичного. Через це навчання має бути комбінованим. Директор наводить приклад щодо впровадження інклюзії. Тож майстер-класи, ігри, у яких вчителі грають ролі учнів, значно більш ефективні, ніж чиста теорія. Якщо вчителі знаходять щось онлайн, то часто влаштовують у школі подібні практичні задачі, щоб відпрацювати методики.

Відомі та популярні платформи онлайн навчання: EdEra, Всеосвіта, Наурок, Демократична школа.

Немає значення, хто є провайдером курсу. Вже є відомі курси, яким довіряєш. Особливо це стосується платних курсів, тут обираєш ті, що мають гарну репутацію.

Але учителі ознайомлюються з тими курсами, що не є відомими, *«перевіряють на собі»* і діляться відгуками. Враження дуже залежить від спікера, його харизми, манери викладання, досвіду практичної роботи.

Надважливим є можливість поспілкуватися зі спікерами курсу після початку впровадження нових знань. Виникають питання, нові ідеї, тож важливо їх обговорити, поділитись.

Але інформант наголошує, що це є цікавим форматом переважно для «активних» вчителів.

Директор каже, що в його школі для вчителів є усі можливості для ДО. Щодо сільських шкіл – там, можливо, є труднощі через відсутність обладнання або Інтернету.

